

Završno izvješće

RESTITUCIJA POKRETNE IMOVINE U HRVATSKOJ

Naida-Michal Brandl
Zagreb, 2020.

O AUTORICI

Dr. Naida-Michal Brandl je izvanredna profesorica na Sveučilištu u Zagrebu i predstojnica Katedre za judaistiku. Diplomirala je povijest i arheologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1999. godine s diplomskim radom *Sefardska dijaspora na Mediteranu u 16. stoljeću*. Poslijediplomski doktorski studij završila je na Sveučilištu u Zagrebu 2015. godine obranom disertacije *Židovi u Hrvatskoj od 1944/5. do 1952.* izrađenoj pod mentorstvom prof. dr. sc. Iva Banca. Njezini istraživački interesi obuhvaćaju židovsku povijest u Hrvatskoj u jugoslavenskom razdoblju, osobito u neposrednom poraću, židovsku povijest između dviju jadranskih obala na temelju pomorskih dokumenata iz talijanskih arhiva te materijalnu i nematerijalnu židovsku baštinu u Hrvatskoj. Glavni je istraživač na projektu restitucije židovske nepokretne imovine u Hrvatskoj koji provodi Svjetska židovska organizacija za restituciju (*World Jewish Restitution Organization* – WJRO) te na projektu restitucije židovske pokretne imovine u Hrvatskoj koji provodi Konferencija za materijalna potraživanja Židova od Savezne Republike Njemačke (*Claims Conference*). U prosincu 2017. dobila je stipendiju *The Fred and Ellen Lewis/JDC Archives Fellowship* u New Yorku za istraživanje uloge američke židovske humanitarne organizacije *Jewish Joint Distribution Committee* – JDC (Židovskog distribucijskog odbora) u ponovnoj uspostavi židovskih zajednica u Hrvatskoj, odnosno Jugoslaviji, nakon Drugoga svjetskog rata. Napisala je znanstvene članke o zagrebačkim i hrvatskim Židovima u razdoblju *Šoa* i neposrednom poraću, kao i židovskom životu u 18. stoljeću između dviju jadranskih obala. Njezine nedavne publikacije uključuju: *Židovska topografija Zagreba kojeg više nema* (2016), *Jews between two totalitarian systems: Property legislation* (Židovi između dvaju totalitarnih sustava: imovinsko-pravno zakonodavstvo, 2016), *Elity żydowskie w Zagrzebiu w latach 1941–1945: Przywódcy społeczności żydowskiej* (Židovske elite u Zagrebu 1941 – 1945: vodstvo židovske zajednice, 2017), *Judaistički studiji u srednjoj i istočnoj Europi* (2020), *Židovi, trgovci, parcenevoli i špediteri na Jadranu u 18. stoljeću iz Hrvatskih pomorskih regesta* (2020), *Ljepši si izgledao u majici! – pisma Karle Duhar Koči Popoviću* (2021). Aktivno koristi engleski i hebrejski te čita talijanski i njemački.

Istraživanje prezentirano u ovom izvješću o židovskoj pokretnoj imovini, osobito detalji o nekoliko privatnih zbirki bili su dio istraživanja koje je autorica provela u svojstvu glavnog istraživača za *Claims Conference* (Konferenciju za materijalna potraživanja Židova od Savezne Republike Njemačke) Opljačkana umjetnička i kulturna dobra i dio je autoričine knjige koju priprema pod naslovom *Oduzimanje židovske imovine u Hrvatskoj: Zagreb kao studija slučaja / Appropriation of the Jewish property in Croatia: Zagreb case study*, koju će objaviti Leykam International.

Odricanje od odgovornosti: Ovo izvješće predstavlja rezultate trenutnog istraživanja autorice i temelji se na informacijama koje je autorica do danas dobila. *Claims Conference* i *WJRO* ne daju nikakve izjave u pogledu njegove točnosti ili potpunosti i izvješće se ne smije pouzdati u njega niti koristiti kao dokaz, zakonit ili pravičan, o trenutnom ili prošlom vlasništvu nad

predmetima opisanim u njemu. Claims Conference i WJRO također ne preuzimaju odgovornost za pogreške ili propuste sadržane u ovom dokumentu, te se ne preuzima odgovornost za bilo kakav gubitak ili štetu koja može proizaći iz upotrebe ili oslanjanja na informacije sadržane u ovom dokumentu.

SADRŽAJ

O AUTORICI	2
SADRŽAJ	4
UVOD	5
POVIJESNI KONTEKST	6
POSEBNE POTEŠKOĆE S KOJIMA SU SE SUOČILI HRVATSKI ŽIDOV I U PORACU	6
VRSTE IMOVINE I PRAVNI KONTEKST	6
ŽIDOVSKA IMOVINA U RAZDOBLJU 1941–1945.	7
ŽIDOVSKA IMOVINA U RAZDOBLJU 1945–1990.	8
ZAKONI KOJI SE ODOSE NA POKRETNINE, POSEBICE UMJETNINE	9
ŽIDOVSKA IMOVINA U RAZDOBLJU 1941–1945. NAKON 1945. GODINE	9 10
ARHIVSKI FONDOVI	12
ARHIVSKI FONDOVI: MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA REPUBLIKE HRVATSKE – POPIS PRIVATNIH ZBIRKI	13
STUDIJE SLUČAJA	18
ZBIRKA ROBERTA DEUTSCHA MACELJSKOG (ZAGREB, 1884 – AUSCHWITZ, 1943), TRG N 2	18
ZBIRKA ALBERTA DEUTSCHA MACELJSKOG (ZAGREB, 1867 – ZAGREB, 1952), JURIŠIĆEVA 25	19
ZBIRKA JULIJA KÖNIGA (HROZNOVÁ LHOTA, ČEŠKA 1877 – KANADA NAKON 1945), PALMOTIĆEVA 18/I.	21
ZBIRKA FRÖHLICH (OSKAR FRÖHLICH, ZÁBŘEH, ČEŠKA 1879 – ITALIJA 1944), JOSIPOVAC 15	23
ZBIRKA MALVINE HERMANN ROĐENE STEINGRABER (1886 – ZAGREB 1942), BIJENIČKA 21	26
UMJETNINE NEJASNOG PODRIJETLA	27
ZAKLJUČNE NAPOMENE O NEKIM PITANJIMA U VEZI S IDENTIFIKACIJOM POKRETNE IMOVINE	28
DODATAK	30

UVOD

U istraživanju arhivske zbirke *Ponova*, koja je bila glavna arhivska građa za istraživanje imovine oduzete Židovima na teritoriju NDH, nedostaje jedan važan aspekt, a to je precizan popis pokretnina, naročito dragocjenosti u vlasništvu pojedinaca ili obitelji koje su prijavile imovinu. Ponekad su prijavljene manje dragocjenosti, poput nakita, ili nekoliko vrlo nepreciznih popisa različitih slika. Kroz građu nekoliko različitih arhivskih fondova i zbirki iz razdoblja poraća u Arhivu grada Zagreba može se pronaći poneki trag poslijeratne preraspodjele različitih umjetničkih djela, no na osnovu tih podataka ne može se provesti sustavno istraživanje. U arhivu Ministarstva kulture Republike Hrvatske nalazi se arhivski fond koji sadrži informacije o pokretnoj imovini, pa i onoj preostaloj nakon razdoblja *Šoa*, a to je Komisija za sakupljanje i zaštićivanje kulturnih spomenika i starina, tzv. KOMZA. Ta je arhivska zbirka vrlo korisna za pronalaženje pokretnina nakon Drugoga svjetskog rata. Taj cilj sam po sebi pretpostavlja brojne metodološke poteškoće koje su prije svega povezane s utvrđivanjem vlasništva nad tom vrstom imovine budući da je ona po svojoj prirodi pokretna i lako joj se gubi trag. Istraživanje arhivskih zbirki iz razdoblja NDH bilo bi posebno korisno u kontekstu procesa oduzimanja pokretne imovine u vlasništvu Židova pa je ova zbirka dragocjenija za imovinu koja nije bila na udaru ustaških vlasti.

Za razliku od istraživanja nekretnina, najveći izazov u istraživanju pokretne imovine povezan je s činjenicom da je većina pokretnina promijenila lokaciju tijekom rata:

- (1) Nakon što su vlasnici ili stanari definirani kao Židovi sukladno „rasnim zakonima“ NDH bili izbačeni iz svojih stanova/kuća/poduzeća, rijetko kada su mogli sa sobom ponijeti mali dio svoje pokretne imovine pa je ona ostala na raspolaganju novim korisnicima ili ju je uzeo netko treći. Kasnije je vjerojatno bila uzeta, prodana ili slično.
- (2) NDH je organizirala skladišta za židovsku pokretnu imovinu na različitim mjestima u zemlji gdje su se nalazile židovske općine, a pokretna imovina bila je ili darovana ili prodana.
- (3) Relevantnost adresa na kojima su živjeli pojedinci navedeni u toj zbirci, kao i adrese na kojima su te osobe posjedovale nekretnine.
- (4) Zasebno metodološko pitanje odnosi se na činjenicu da su vlasnici nakon rata promijenili imena zbog stupanja u brak, smrti te nasljeđivanja pokretne imovine.

Istraživanje je rezultiralo stvaranjem sveobuhvatnog popisa pokretne imovine na području poslijeratne Hrvatske, ako su njezini podaci prošli kroz KOMZA-u.

Ovi opsežni popisi priloženi su kao dodaci.

POVIJESNI KONTEKST

Za povijesni kontekst vidi Naida-Michal Brandl, *Restitution of The Jewish Property in Croatia* (Zagreb, 2019): 8–19.

POSEBNE POTEŠKOĆE S KOJIMA SU SE SUOČILI HRVATSKI ŽIDOV I U PORAČU

Hrvatski Židovi bili su u izrazito nepovoljnom položaju u svojim nastojanjima da povrate i zadrže nekretnine i ostalu imovinu koju su posjedovali prije Šoa.¹

Glavni razlozi koji su negativno utjecali na mogućnost povrata imovine bili su:

- (1) Znatna dio židovske imovine ostao je bez nasljednika zbog stradanja u Šoa.
- (2) Mnogi hrvatski Židovi nisu se vratili kući nakon rata i oni ili njihovi preživjeli nasljednici koji su živjeli u inozemstvu isključeni su zbog poratnog zahtjeva za repatrijaciju i stjecanje državljanstva kao neophodnog predujeta kako bi se ostvario povrat imovine.
- (3) Židovi koji su se vratili kući suočili su se s problemom nastavka života zbog pustošenja koje je počinjeno protiv njih osobno i njihove zajednice.
- (4) Neki Židovi bili su na meti pojedinaca i komunističkih vlasti.
- (5) Mnogi Židovi koji su se kasnije vratili u Hrvatsku emigrirali su i ponovo su lišeni imovine.

Više u Naida-Michal Brandl, *Restitution of The Jewish Property in Croatia* (Zagreb, 2019): 20-24.

VRSTE IMOVINE I PRAVNI KONTEKST

Židovska zajednica u Hrvatskoj gotovo je uništena u Šoa. Približno 80 posto hrvatskih Židova je ubijeno, a njihova imovina opljačkana i/ili uništena. Nakon Drugoga svjetskog rata većina prijeratnih židovskih zajednica i društava nije ponovno uspostavljena. Njihova je imovina bila opljačkana, često uništena. Oskrnjavana su ili uništena i židovska groblja i drugi oblici kulturne baštine, materijalne i nematerijalne.

Prilikom definiranja pojma „židovska imovina“ treba razlikovati privatnu imovinu (osobna imovina i kapital) i komunalnu imovinu (imovinu židovskih zajednica i različitih židovskih organizacija).

¹ Napomena: Pojam „Hrvatska“ odnosi se na teritorij poslijeratne federalne jedinice.

Problem s imovinskim pitanjima (tj. nacionalizacijom ili konfiskacijom – samo da spomenem dva) je u tome što ne postoji jedan, nego više različitih zakona koji reguliraju tu temu (različiti zakoni za velika poduzeća, srednja i mala, za ljekarne itd.) pa su i dokumenti u vezi s tim pitanjima razbacani.

Konačno, konfiskacija je bila oruđe koje su poslijeratne jugoslavenske vlasti rabile za jednostavno stjecanje imovine. Naime, politika komunističkih vlasti bila je nacionalizacija različitih vrsta imovine, osobito „preuzimanja svih proizvodnih sredstava“, kao i većine bilo kakve vrste privatne imovine. Stoga postoji potreba za traganjem i preispitivanjem slučajeva u kojima su Židovi bili optuženi za razne zločine, uključujući kolaboraciju.

Židovska imovina u razdoblju 1941–1945.

Većini hrvatskih Židova konfiscirana je imovina odmah nakon proglašenja NDH, kada je donesen velik broj zakonskih odredbi, od kojih su se neki odnosili na židovsku imovinu.²

Isprva je to lišavanje imalo sva obilježja legaliziranih pljački – pojedinci ili skupine dolazili su u židovske stanove ili prostore i pljačkali ih ili preuzimali njihovu imovinu.³

Zakonske odredbe koje se tiču židovske imovine tijekom NDH uključuju:

- Zakonsku odredbu o sačuvanju hrvatske narodne imovine, 19. travnja 1941;
- Provedbenu naredbu zakonske odredbe o sačuvanju hrvatske narodne imovine, 19. travnja 1941;
- Zakonsku odredbu o imenovanju povjerenika kod privrednih poduzeća, 19. travnja 1941;
- Zakonsku odredbu o redovitom poslovanju i sprečavanju sabotaze u privrednim poduzećima, 30. travnja 1941;
- Zakonsku odredbu o osnivanju ureda za obnovu privrede, 2. svibnja 1941;
- Zakonsku odredbu o dužnostima i pravima povjerenika, imenovanih kod privrednih poduzeća, 16. svibnja 1941;
- Provedbenu naredbu zakonskoj odredbi o ispražnjenju i naseljenju stambenih i poslovnih prostorija iz razloga javne sigurnosti, 5. lipnja 1941;
- Zakonsku odredbu o sprečavanju prikrivanja židovskog imetka, 5. lipnja 1941;

² Za provedbu tih pravnih akata i nacionalizaciju židovske imovine u NDH vidi: Nada Kisić Kolanović, „Podržavljenje imovine Židova u NDH“, *Časopis za suvremenu povijest* 30:3 (1998): 429–453; Zlata Živaković Kerže, „Podržavljenje imovine Židova u Osijeku u NDH“, *Časopis za suvremenu povijest* 39:1 (2007): 97–116; Brandl, „Židovski identitet/i u Hrvatskoj nakon Drugog svjetskog rata: kratak pregled,“ 167–194. Popis gotovo svih zakonskih propisa donesenih protiv Židova nalazi se u: Boško Zuckerman, „Političke prilike tijekom ustrojstva NDH i psihologija Holokausta Židova u Bosni i Hercegovini 1941. godine“, *Prilozi* 39 (2010): 65–67.

³ Goldstein/Goldstein, *Holokaust u Zagrebu*, 105–117.

- Zakonsku odredbu o obveznoj prijavi imetka Židova i židovskih poduzeća, 5. lipnja 1941;
- Zakonsku odredbu o izvlastbi zgrada u korist države, 9. lipnja 1941;
- Zakonsku odredbu o izvlastbi tiskara, 12. lipnja 1941;
- Zakonsku odredbu o osnutku Državnog ravnateljstva za ponovu, 24. lipnja 1941;
- Zakonsku naredbu o podržavljenju imetka Židova i židovskih poduzeća, 10. listopada 1941.
- Zakonsku odredbu o podržavljenju židovske imovine, 30. listopada 1942.⁴

Židovska imovina u razdoblju 1945–1990.

Ne postoji jedinstveno zakonodavstvo kojim se uređuju vlasnički odnosi nakon 1945. Tijekom rata održana je druga sjednica *Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije – AVNOJ i Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske – ZAVNOH* i njihova predsjedništva počela su se baviti pitanjima vlasništva kao jednim od pitanja kojima su se bavila zakonodavna tijela novih „narodnih vlasti“. Nakon svibnja 1945. nastavilo se sa imovinskim zakonodavstvom, a usvojeni su zakoni kojima se uređuju vlasnički odnosi u novoj Jugoslaviji.

Glavna namjera tih pravnih akata, koji su se sastojali od odluka, naredbi i zakona, bila je pitanja vlasništva vratiti u stanje prije 6. travnja 1941. Ti pravni akti doneseni su ne samo u odnosu na Židove nego i na Srbe i sve one čiju su imovinu okupatori i njihovi suradnici nepravедno konfiscirali – svi su se, barem načelno, mogli prijaviti za povrat. Zahtjevi za nasljedstvo zaprimali su se godinu dana nakon završetka rata. Drugi cilj bio je uspostaviti izravnu vezu repatrijacije i državljanstva s pravom na povrat imovine ili vlasništva. Kao što je kasnije dokazano, ti su zakoni zajedno trebali omogućiti promjenu u strukturi vlasništva nove države.

Prvi korak bio je **poništiti sve zakone, a ne samo one koji se odnose na imovinska pitanja**, proglašene nakon 6. travnja 1941. Nakon tog koraka **svu imovinu trebali su utvrditi oni koji su se njome koristili i oni koji su je posjedovali prije Drugog svjetskog rata**. U tom je kontekstu **osnovana nova uprava za upravljanje nacionalnim resursima, odnosno Državna uprava narodnih dobara** – DUND sa svojim podređenim upravama na lokalnim razinama.

Nakon što se prvo utvrdilo predratno vlasništvo nad imovinom, novi jugoslavenski pravni sustav stvorio je okvir za nacionalizaciju cjelokupnog privatnog vlasništva u zemlji (bez obzira na nacionalnost ili vjeru vlasnika ili njezin pravni status tijekom rata) čime se primijenila imovinska struktura nove Jugoslavije.

⁴ Zuckerman, „Političke prilike tijekom ustrojstva NDH i psihologija Holokausta Židova u Bosni i Hercegovini 1941. godine“, 65–67.

Postojalo je nekoliko metoda oduzimanja imovine u komunističkoj Jugoslaviji: sekvestracija, konfiskacija, nacionalizacija, izvlaštenje i agrarna reforma.⁵

Sekvestracija je čin privremenog uklanjanja, odvajanja ili zapljene bilo čega iz posjeda vlasnika u pravnom postupku i stavljanja pod državni nadzor do pravomoćne sudske odluke. **Konfiskacija** je prisilno preuzimanje nečijeg(ih) posjeda u korist države, bez naknade. Može biti potpuna (oduzimanje cjelokupne imovine) ili djelomična (oduzimanje određenog dijela imovine). Imovina pojedinca definira se kao posjed koji je njegova osobna imovina ili njegov udio u zajedničkoj imovini s drugim pojedinačnim osobama. Imovina uključuje i sva vlasnička prava. **Nacionalizacija** je državna mjera kojom se sukladno zakonu nacionaliziraju sve vrste privatne imovine. Ta mjera može uključivati neke oblike naknade, ali može biti i bez naknade. **Izvlaštenje** je zapljena određene imovine uz određenu naknadu i ta se mjera uglavnom primjenjuje kada se uvode promjene u zemljoposjedničkim odnosima.⁶ **Agrarna reforma** je preraspodjela poljoprivrednog zemljišta od strane vlade.

Više o zakonodavstvu u vezi s imovinskim pitanjima za ratno i poratno razdoblje vidi Naida-Michal Brandl, *Restitucija židovske imovine u Hrvatskoj* (Zagreb, 2019.), 29–43 (zakoni o nepokretnoj i pokretnoj imovini) i 44–46 (pokretna imovina).

Zakoni koji se odnose na pokretnine, posebice umjetnine

Židovska imovina u razdoblju 1941–1945.

Prvi skup zakona službeno je stupio na snagu u vrijeme NDH, a to su:⁷

- *Zakonska odredba o zabrani otuđivanja i izvažanja starinskih umjetničkih djela, kulturno-povijesnih i prirodnih spomenika na području Nezavisne Države Hrvatske*, 14. svibnja 1941.
- *Pravilnik za izvoz umjetnina*, 20. lipnja 1941.
- *Zakonska odredba o ratnom arhivu i muzeju Nezavisne Države Hrvatske*, 5. srpnja 1941.
- *Zakonska odredba o hrvatskim kulturnim spomenicima*, 15. kolovoza 1941.
- *Zakonska odredba o osnutku Hrvatskog državnog muzeja u Osijeku*, 11. ožujka 1942. godine
- *Pravilnik Ratnog muzeja u Zagrebu*, 11. ožujka 1942.
- *Zakonska odredba o zamjeni dviju slika Vittora Carpaccia iz Galerije Hrvatske akademije znanosti i umjetnost u Zagrebu za krstionicu hrvatskog kneza Višeslava iz Museo Civico Correr u Mletcima*, 11. lipnja 1942.

⁵ Objašnjenje pojmova *sekvestracija* (privremeno oduzimanje posjeda ili upravljanje nad ukupnom imovinom ili njezinim dijelom do pravomoćne sudske odluke), *izvlaštenje* (oduzimanje imovine uz naknadu); *konfiskacija* (službeno oduzimanje nečijeg posjeda u korist države bez naknade), *nacionalizacija* (nacionaliziranje različitih oblika privatnog posjeda) nalazi se u radu Tomislava Anića, „Normativni okvir podržavljenja imovine u Hrvatskoj/Jugoslaviji 1944–1946.“, *Časopis za suvremenu povijest* 39:3 (2007): 25–62.

⁶ Maticka, „*Zakonski propisi o vlasničkim odnosima u Jugoslaviji (1944–1948)*“, 125.

⁷ Martina Juranović Tonejc, „Zakonska regulativa u zaštiti pokretne baštine u doba Nezavisne Države Hrvatske“, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 33/34:33/34 (2012): 15–22.

Već je prvom zakonskom odredbom (Zakonska odredba o zabrani otuđivanja i izvažanja starinskih umjetničkih, kulturno-povijesnih i prirodnih spomenika na području Nezavisne Države Hrvatske) iz svibnja 1941. godine propisano da svatko tko posjeduje bilo koju umjetninu, kulturni, povijesni ili privatni spomenik o tome treba obavijestiti Konzervatorski zavod u Zagrebu. Konzervatorski zavod slao je svoje izaslanike da navedu, zabilježe i prouče umjetničke predmete, a vlasnik je dobio potvrdu koja je navodila stručni nalaz i financijsku vrijednost njihovih umjetničkih djela. Predmeti su trebali ostati u posjedu vlasnika, a u slučaju da se vlasnik nije mogao brinuti o njima, trebao ih je predati Hrvatskom narodnom muzeju (danas Muzej za umjetnosti i obrt). Kulturni, povijesni (arheološki, etnografski, arhitektonski, umjetnički) i spomenici prirode (koji imaju znanstvenu, umjetničku ili estetsku vrijednost ili se smatra da imaju opću nacionalnu vrijednost) smatrani su hrvatskim nacionalnim spomenicima i nisu mogli biti predmetom privatnih pravnih poslova. Za provedbu zakonske odredbe bio je zadužen ministar obrazovanja, a on je ujedno izdavao dozvole za izvoz umjetničkih djela.

Nakon 1945. godine

Poslijeratno zakonodavstvo o pokretnim umjetničkim predmetima dijeli se na zakone donesene na razini federacije (Jugoslavija) i razini federativnih jedinica (Hrvatska). Temeljili su se na Ustavu i drugim zakonima kao što su *Krivični zakon*, *Osnovni zakon o eksproprijaciji*, *Zakon o zaštiti arhivske građe i arhivima* i *Zakon o muzejima*.⁸

Zakonodavstvo na saveznoj razini uključuje: *Odluku o prelasku u državno vlasništvo neprijateljske imovine, državnoj upravi nad imovinom osoba koje su izbjegle ili su bili nasilno odvedene i o sekvstru nad imovinom koju su okupatorske vlasti prisilno otuđile iz 1944.*, *Odluku o zaštiti i čuvanju kulturnih spomenika i starina*, *Zakon o pribiranju, čuvanju i raspodjeli knjiga i drugih kulturno-naučnih i umjetničkih predmeta koji su postali državna svojina prema odluci Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije* i *Zakon o zaštiti spomenika kulture i prirodnih rijetkosti Demokratske Federativne Jugoslavije* iz 1945. godine. *Opći zakon o zaštiti spomenika kulture i prirodnih rijetkosti* donesen je 1946. godine.

Hrvatska je 1945. donijela sljedeće propise: *Odluku o osnivanju Komisije za utvrđivanje ratne štete učinjene po okupatoru na kulturno-historijskim predmetima i prirodnim znamenitostima Federalne Države Hrvatske* i *za njihovo vraćanje u zemlju* i *Uredbu o obrazovanju Komisije za sakupljanje i zaštićivanje kulturnih spomenika i starina na području Federalne Hrvatske*. Godine 1949. donesen je *Zakon o zaštiti spomenika kulture i prirodnih rijetkosti*.

⁸ Martina Juranović Tonejc, „Pokretni umjetnički predmeti u zakonskoj regulativi od 1941. do 1999. godine“, <https://www.transcultaa.eu/wp-content/uploads/2018/09/poster01.pdf> (20. lipnja 2021).

Kasnije poslijeratno zakonodavstvo kojim se uređuju umjetnine sastojalo se od dvaju zakona: jednog na federalnoj razini (*Opći zakon o zaštiti spomenika kulture*) iz 1959. i drugog na razini Narodne Republike Hrvatske (*Zakon o zaštiti kulture*) iz 1960. godine.

U tablici je prikazan skup zakona o pokretninama donesen nakon 1945. na saveznoj razini i razini Hrvatske kao federalne jedinice:

Savezna razina	Hrvatska
Odluka o zaštiti i čuvanju kulturnih spomenika i starina, Zakon o pribiranju, čuvanju i raspodjeli knjiga i drugih kulturno-naučnih i umjetničkih predmeta koji su postali državna svojina prema odluci Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije	Odluka o osnivanju Komisije za utvrđivanje ratne štete učinjene po okupatoru na kulturno-historijskim predmetima i prirodnim znamenitostima Federalne Države Hrvatske i za njihovo vraćanje u zemlju
Zakon o zaštiti spomenika kulture i prirodnih rijetkosti Demokratske Federativne Jugoslavije	Uredba o obrazovanju Komisije za sakupljanje i zaštićivanje kulturnih spomenika i starina na području Federalne Hrvatske
	Zakon o zaštiti spomenika kulture i prirodnih rijetkosti

Neke od ključnih osoba u oba konzervatorska zavoda bili su pojedinci koji su tamo radili i u vrijeme NDH i u poslijeratnom komunističkom razdoblju, a to su Ljubo Karaman i Tihomir Stahuljak. Stahuljak je bio zaposlenik Konzervatorskog zavoda još u vrijeme Banovine Hrvatske (1939–1941).⁹ Međutim, još uvijek nije jasno zašto je tako mali broj pokretnina u židovskom vlasništvu upisan u KOMZA-u ako uzmemo u obzir način na koji su zakonski propisi donošeni i provedeni pri čemu su vlasnici bili zakonski obvezni prijaviti Konzervatorskom zavodu baštinu i umjetnine te činjenicu da su isti ljudi vodili zavod u vrijeme NDH i u vrijeme Federativne/Narodne Republike Hrvatske (1945–1950).

⁹ KOMZA, opis arhivske zbirke; Martina Juranović Tonejc, „Zakonska regulativa u zaštiti pokretne baštine u doba Nezavisne Države Hrvatske“, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 33/34:33/34 (2012): 16–17.

ARHIVSKI FONDOVI

Arhivski fondovi: Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, *Komisija za sakupljanje i zaštićivanje kulturnih spomenika i starina – KOMZA*

Komisija za sakupljanje i zaštićivanje kulturnih spomenika i starina (KOMZA) poslijeratno je povjerenstvo koje je djelovalo u sklopu Zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika kulture (1945 – 1946) i unutar Konzervatorskog zavoda Hrvatske (1946–1967). KOMZA je osnovana 28. lipnja 1945. godine naredbom ministra prosvjete Federalne Države Hrvatske i temelji se na Odluci o zaštiti i čuvanju kulturnih spomenika i starina Nacionalnog komiteta narodnog oslobođenja Jugoslavije od 20. veljače 1945. godine.¹⁰

Nakon službene odluke o prijenosu državne imovine na razne znanstvene i kulturne institucije Komisija je odabrala određenu oduzetu i zaplijenjenu pokretnu imovinu – slike, skulpture, namještaj, posuđe, sagove, klavire, knjige, razne zbirke, knjižnice, muzeje i arhive. U pravilu se vodila točna evidencija o imenu, prezimenu i adresi vlasnika, opisu i broju predmeta, kao i o ukupnom broju oduzetih predmeta, odnosno ukupnoj masi oduzete imovine. Zapisnik je uzet i prilikom primopredaje, ali za određeni broj slučajeva ne može se utvrditi daljnji put (na primjer, postoji bilješka „predana na zahtjev Saveznog izvršnog vijeća“ itd.).

Podaci o pokretninama različitog podrijetla nalaze se u arhivama KOMZA-e: zaplijenjena i oduzeta imovina njemačkih državljana, okupatora i suradnika, imovina nepoznatih vlasnika ili pokretnine za koje se sumnjalo da su na prijevaru stečene, poput predmeta kupljenih ili odabranih u *Ponovi* (1941–1945) ili u skladištima u Praškoj ulici 2 i Gradskoj klaonici u Heinzellovoj ulici gdje su pohranjeni predmeti obitelji koje su odvedene u logore ili iz sinagoga i pravoslavnih crkava.

Komisija je imala i poseban „tim za knjižnice“ te način vraćanja pokretnina vlasnicima nakon utvrđivanja sudskog postupka. Valja napomenuti da zbirke dokumenata nisu sačuvane u cijelosti te da Komisija nije imala potpune ovlasti za provjeru i odabir svih zaplijenjenih i napuštenih predmeta te da se podaci uglavnom odnose na grad Zagreb, iako bi zbirka trebala pokrivati cijelu Hrvatsku.

¹⁰ Milan Balić, „Trideset godina zaštite spomenika kulture u Slavoniji, 1945–1975“, *Muzeologija* 19 (1975): 144–152; Marina Vinaj i Žarka Vujić, „Muzealnost Knjižnice Prandau-Normann u Muzeju Slavonije Osijek“, *Muzeologija* 48/49 (2012): 124–132.

Arhivski fondovi: Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske – popis privatnih zbirki

Osim sastavljanja zapisnika i distribucije predmeta različitim institucijama, Komisija je izrađivala popise privatnih zbirki koje je preuzela sa zahtjevima za njihovu zaštitu. Odluke o zaštiti privatnih zbirki i prostora u kojima su se čuvale donosilo je Ministarstvo prosvjete, a od sredine 1946. godine Konzervatorski zavod.

Svi podaci o tim zbirkama nalaze se u KOMZA-i, ali su pohranjeni odvojeno pa je ovdje naveden popis tih privatnih zbirki. Debelo otisnutim slovima navedene su one zbirke koje su pripadale židovskim pojedincima ili obiteljima:

Od 121 privatne zbirke predstavljene u KOMZA-i samo ih je deset očito u židovskom vlasništvu, prema definiciji „rasnih zakona“ NDH i one su ovdje istaknute.

- 1. Ivana Aleksander, Ilica 49/IV**
- 2. Zbirka Aleksander-Mirnik, Mihanovićeve 32/II**
3. Danica Antolić
4. Josip Antonić
- 5. Ognjeslav Aranicky, Radnički dol 40**
6. Milica Arko¹¹
7. Pipa Arko (Tavčer)
8. Teodora Barac Repenski
9. Jelica Bačić
10. Ivan Barešić
11. Vilma & Milka Bedeković
12. Antun i Antonija Bauer¹²
13. Zora Bedeković
14. Draga Brlić

¹¹ Vladimir Arko (1888–1945), hrvatski industrijalac, utemeljitelj tvornica špirita, alkoholne destilacije, kvasca, likera, kemikalija i emajliranog posuđa u Zagrebu. Bio je među osnivačima Zagrebačke burze (1918), predsjednik reorganizirane Trgovačko-obrtničke komore (1923–1928), Zemaljskog saveza industrijalaca (1931) i prvi predsjednik Industrijske komore u Zagrebu (1939). Kuća Vladimira Arka u Basaričekovoj 24 krajem 1930-ih bila je jedna od najmodernijih u Gornjem gradu. Ovu je kuću 1970-ih obnovio Ante Topić Mimara, a danas je koristi Hrvatsko društvo pisaca i Hrvatski PEN centar (prema Hrvatska enciklopedija, „Arko, Vladimir“).

¹² Antun Bauer (1911–2000) hrvatski muzeolog i kolekcionar. Diplomirao povijest i arheologiju u Zagrebu 1935., gdje je i doktorirao 1937. Bio je ravnatelj Gipsoteke (danas Gliptoteka HAZU) 1937–1952, Hrvatskoga školskog muzeja (do 1966) i Muzejskoga dokumentacijskog centra u Zagrebu (do 1975) te voditelj i predavač poslijediplomskoga studija muzeologije (1966–1989). Skupljao umjetnine, povijesno-umjetničku literaturu, dokumentaciju i građu te vlastitim zbirkama osnovao ili sudjelovao pri osnivanju mnogobrojnih muzejskih i galerijskih ustanova u Hrvatskoj. Zbirka „Bauer“ smatra se jednom od najkompletnijih zbirki hrvatske umjetnosti 19. i 20. stoljeća (prema Hrvatska enciklopedija, „Bauer, Antun“).

15. Obitelj Brlić, Slavonski Brod¹³
16. Cvijeta Butorac
17. Dagmar pl. Chavrak¹⁴
18. Frane Cota¹⁵
19. Milan Čurčin
- 20. Andrija & Štefica Daič, Vlaška 25 (Daič ili Deutsch)**
21. Beata Delić
22. Jerka i Lelja Dobronić, Mošinskoga 31 / Nazorova 35¹⁶
23. Rafael Dolinšek
24. Jelisava Drašković
25. Dubrovnik¹⁷
26. Tilla Durieux i Zlata Lubiensky¹⁸
27. Ivana Gjurić
- 28. Jelka Eisner, Dalmatinska 10**
29. Paula Erber
30. Krešimir Filić
31. Kamilo Firinger
32. **Jelka Fischer (rođ Egersdorfer), 3 Demetrova Street.** Ovu privatnu zbirku očuvala je država 1946. Ivana Fischer napisala je Konzervatorskom zavodu da su JAZU i Etnografski muzej otkupili njezine slike 1950. godine.
33. Slavko Flogl
34. Vatroslav Florschutz
35. Leo Frais

¹³ Ivana Brlić Mažuranić (1874–1938), hrvatska književnica, prvi ženski dopisni član JAZU-a, unuka hrvatskog pjesnika, lingvisti, odvjetnika, političara i Ivana Mažuranića (1814–1890).

¹⁴ Dagmar pl. Chavrak (1881–1952) bila je kći zagrebačkog gradonačelnika Adolfa pl. Mošinskog, jednog od najznačajnijih gradonačelnika Zagreba. Njegova postignuća uključuju izgradnju zagrebačkog vodovoda i kanalizacije, pretvaranje potoka Medveščak u podzemni kanal, postavljanje „zelene potkove“ i izgradnju Hrvatskoga narodnog kazališta. Za vrijeme dok je bio gradonačelnik Zagreb se povećao za trećinu. Mošinsky je doživio i uvođenje zagrebačkog taksija, kao prvi putnik 1901. godine.

¹⁵ Frane Cota (1898–1951) bio je hrvatski kipar, arhitekt i olimpijac.

¹⁶ Lelja Dobronić (1920–2006) bila je povjesničarka umjetnosti, kći skladatelja Antuna. Diplomirala je 1943. na Filozofskom fakultetu (povijest umjetnosti i kulture s klasičnom arheologijom, nacionalnom i općom poviješću) i doktorirala 1946. Od 1944. do 1948. bila je kustosica u Gliptoteci, od 1957. znanstvena suradnica u Muzej grada Zagreba, a od 1962. do 1966. znanstveni suradnik Zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i Muzejskog dokumentacijskog centra u Zagrebu. Od 1967. do umirovljenja 1980. bila je ravnateljica Hrvatskoga povijesnog muzeja. Udala se za Pavla Vuka-Pavlovića 1947. godine i dobili su sina Stanimira (rođ. 1949).

¹⁷ Ovaj dosje uključuje nekoliko zbirki u Dubrovniku, uglavnom namještaja: Katica Bašić, rođ. Haller; Stefi Bizzarro-Ohninčević (?); Danica Flori; Ana Filaus; Baldo Gradi; Ernest Katić; Antun Kurajica; Nella Mohr-Mirošević Sorgo; Rajmund Negrini; Artur Saraka; Ivo Saraka.

¹⁸ Tilla Durieux (rođena Ottilia Godefroy, 1880–1971) bio jedna od najvažnijih figura u glumačkom svijetu Njemačke. Bila je velika zvijezda berlinskog kazališta zlatnih 1920-ih. U kontekstu Hitlerovih progona dolazi u Zagreb. Zagrebačko razdoblje od 1934. do 1952. donijelo joj je utočište i mir. U foajeu HNK upoznala je Zlatu Lubiensky, a od 1938. živjela je u Jurjevskoj 27. U Berlin se vratila 1955. godine, posvetivši se glumi do kraja života. Godine 1982. u zgradi Sabora gospođa Erika Danhoff potpisala je dokument o donaciji dijela zbirke gradu Zagrebu koja se sastoji od ukupno 19 umjetničkih predmeta. (Izvor: http://www.mgz.hr/en/display/tilla_durieux/, 29 ožujka 2020).

36. Marko Frangeš
37. Robert Frangeš Mihanović, Rokov perivoj 2¹⁹
38. Živko Frković
39. Olga Gaj²⁰
40. Obiteljska zbirka Geresdorfer-Tiller²¹
41. Franjo Glavina
42. Milan Gmaz
43. Gavro Gojković
44. Ivan Govorković
45. Ante Grgić
46. Ivana Gundrum
47. Jelka Gussich
48. Anka Gvozdanić²²
49. Rihard/Rikard Halpern Sigetski (dvorac Škarićevo Gornje)
50. Verena Han
51. Vilim & Mara Heinz
52. Collection Hellenbach (dvorac Marija Bistrica)
53. Anna Hennenberg
54. Sofija Hirc
55. Ferdinand Hodler (Besim Korkut)
56. Milka Hren
- 57. Hugo Holzmann, Opatička 6 (nedostaje inventara lista!)**
58. Radoslav Horvat
59. Svetozar Ivković
60. Stanislava Janković
61. Janko Jelačić, Basaričekova 22
62. Leposava-Laura Jovanović, Petrinjska 2
63. Marija Junković
64. Juraj Kallay²³

¹⁹ Robert Frangeš-Mihanović (1872–1940) smatra se pionikom modernoga hrvatskog kiparstva. Bio je i jedan od pokretača i organizatora umjetničkog života u Zagrebu na prijelazu iz 20. stoljeća kao jedan od osnivača Hrvatskoga umjetničkog društva (1897), folklornog društva Lado (1904) i Umjetničke akademije (1907).

²⁰ Ljudevit Gaj (1809–1872) bio je hrvatski jezikoslovac, političar, novinar i književnik. Bio je jedna od središnjih osoba Ilirskoga pokreta.

²¹ Marija Vera Tiller, rođ. Meid, Demetrova 7 (dvorac Jelačić – Đuro Jelačić, brat Josipa Jelačića Bužimskog).

²² Anka Gvozdanić (Budapest, 1887 – Zagreb, 1968). Zajedno sa suprugom Dragutinom (1851–1920), prikupila je i pohranila vrijednu zbirku namještaja, srebra, stakla, porculana, prostirki i slika u svom stanu u Visokoj 8 u Zagrebu; svoj stan i zbirku darovala je 1966. gradu Zagrebu. Zbirka Anke Gvozdanić (od 1967. u sklopu Muzeja za umjetnost i obrt) prikazuje ambijent bogatih građana druge polovice 19. i početka 20. stoljeća. (<https://www.muo.hr/zbirka-anke-gvozdanic/>; <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=23931>, 29 ožujka 2020).

²³ Juraj Kallay (1901–1989), hrvatski stomatolog i dentalni antropolog. Bio je stomatolog na Državnim željeznicama Ljubljana (1932–1941), a nakon toga tada voditelj stomatoloških odjela u nekoliko zagrebačkih bolnica. Posebno se bavio žarišnim infekcijama, parodontitisom i kirurgijom zuba. Bio je izvanredni profesor na Stomatološkom

65. Krešimir Kargačin, Demetrova 16
66. Olga Kichl, Pantovčak 49 (etnografska kolekcija)
67. Đuka Kavurić
68. Marta Kiepach
69. Vladimir Kirin (2 fascikle)
70. Marijan Kiseljak
71. Matilda Knežević
- 72. Blanka Kolmar (rođ. Machnik), Jurjevska 13**
73. Eugenija Korejzl
74. Nikola Kostrenčić, Mesnička 27
75. Milan Košutić
76. Terezija Kovačić
77. Bernard Krešić
78. Vida Krizman Nikolajević
79. Collection Kršnjavi, Istarska 8²⁴ (Štefa Kršnjavi)
80. Ferdinand Kulmer & Aleksandar-Šandor & Ivan, Katarinski trg 2-3 (nema popisa!)
81. Viktor Kučinić
82. Gjuro Kumičić, Trg kralja Tomislava 8/II ²⁵
83. Julka pl. Kušević
84. Emilije Lazić
85. Emil(ij) Lazowski
86. Ana Lenarčić
87. Adela Lovraković/Lovreković
88. Antun Lovrenčić
- 89. Greta Lustig, New York, danas Klaićeva 27**
90. Zbirka pok. Alfreda Makanca, Gjuro Deželića 69/II
91. Naum Mallin, Naumovac 2
92. Dragutin Mandl, Dvorničićeva 16
93. Jovo Marcetić
94. Obitelj Marjanović (dvorac Mali Tabor)
95. Margita Marković
96. Lujza Matić
97. Irma Meixner
98. Maksimilijan Melkus

fakultetu u Zagrebu. Godine 1968. osniva i vodi Katedru za dentalnu antropologiju JAZU. Proučavajući fosile krapinskog pračovjeka, objavio je temeljna djela iz područja dentalne antropologije i komparativne odontografije (<https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=29979> 29 ožujka 2020).

²⁴ Štefa Iskra Kršnjavi (1869–1952) pjesnikinja i prevoditeljica. U Križevcima je završila dva razreda Više djevojačke škole. Od 1892. do 1893. pohađala je predavanja iz književnosti na pariškoj Sorboni, a od 1893. do 1895. studirala je na Sveučilištu u Bernu. Od 1895. do umirovljenja 1925. bila je redovita profesorica na Ženskom liceju u Zagrebu. Godine 1919. udala se za povjesničara umjetnosti Izidora Kršnjavog.

²⁵ Gjuro Kumičić sin književnika Eugena Kumičića.

99. Ivan Meštrović, Mletačka 8
100. Petar Meštrović, trg bana Josipa Jelačića 3/II
101. Edmund Mihailović
102. Pavla Mihailović
103. Juraj Mikuličić
104. Milica Mladić
105. Viktor Mondecar
106. Emilia Monteccucoli
107. Ivan pl. Mošinski, Pavlinovićeve 2
108. Janko Mraović
109. Erich Muller
110. Paula Nestoroff, Gundulićeve 1/I
111. Aleksandra Nestoroff-Mažuranić, Jurjevska 5
112. Vera Nikolić Podrinska, Pantovčak 203²⁶
113. Mićo Novak
- 114. Pavao Vuk-Pavlović (Wolf), Ludbreška 14 (do 1941. Preradovićev trg 6).²⁷**

²⁶ Vera Nikolić Podrinska (Zagreb, 1886 – Zagreb, 1972), hrvatska slikarica i barunica. Poslije Drugoga svjetskog rata njezino je imanje ili nacionalizirala ili otkupila Jugoslavija ispod vrijednosti i na imanju je izgrađena Vila Zagorje, koju je koristio Josip Broz Tito. Godine 1957. objavila je putopis "Od Zagreba do Bangkoka". Gabriele van der Mühll / Muhl, rođena Habsburg-Nikolić, kći Verine sestre Dagmar, udana za Leopolda Habsburga, pokušala je 1990-ih ostvariti povrat ove imovine.

²⁷ Pavao Vuk-Pavlović (Koprivnica, 1894 – Zagreb, 1976) rođen je kao Pavao Wolf. Majka mu je bila kći Ignjata Granitza. Obitelj Wolf krštena je 1900. Nakon završene osnovne škole odlazi u Zagreb, gdje završava srednju školu. Kao srednjoškolac pokazao je veliko zanimanje za jezike i književnost. Nakon završene srednje škole 1912. godine upisao je Filozofski fakultet Sveučilišta u Leipzigu, gdje je, među ostalim, slušao kolegije Wilhelma Wundta, Johannes Volkelta i Eduarda Sprangera. Zbog Prvog svjetskog rata napustio je studij. Nakon novačenja 1914. godine proveo je četiri godine u vojnoj službi. Nakon rata Vuk-Pavlović nastavlja studij filozofije na Sveučilištu u Zagrebu, gdje je i doktorirao 1921. godine. Od 1922. predavao je u Zagrebu u gimnaziji, zatim na Višoj pedagoškoj školi, a od 1929. na Filozofskom fakultetu. Godine 1947. oženio se Leljom Dobronić (također spomenutom na popisu privatnih kolekcija KOMZA-e!). Postao je dopisni član JAZU-a (HAZU-a) 1928. godine. Nakon uspostave NDH izbačen je iz stana na Preradovićevu trgu 6 (danas Trgovački centar Cvjetni) i preseljen u malu kućicu u predgrađu. Uz preporuku zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca tražio je „arijska prava“, ali svezjedno je suspendiran i umirovljen, a majka mu je odvedena u zatvor u Savsku, odakle je trebala biti deportirana u neki od logora, ali su je spasili njegovi studenti. Godine 1945. vraćen je na mjesto profesora na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Zbog odbijanja marksističke dogme sukobio se s vlastima 1947. godine i podnio ostavku. Zatim je radio u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu (do 1951), zatim na Sveučilištu u Skopju kao izvanredni profesor (od 1958) i redoviti profesor (1961–1971) estetike i etike; smatra se utemeljiteljem suvremene makedonske filozofije.

Studije slučaja

Zbirka Roberta Deutscha Maceljskog (Zagreb, 1884 – Auschwitz, 1943), Trg N 2

Prije Prvog svjetskog rata Robert Deutsch Maceljski pridružio se upravi obiteljske tvrtke Filip Deutsch i sinovi Zagreb. Bavili su se trgovinom drvnom sirovinom i šumskom industrijom. Krajem 1920-ih izbacio je obiteljsko prezime Deutsch i ostavio samo Maceljski. Međutim, po nalogu NDH vratio je prezime Deutsch, zajedno s prezimenom Maceljski. Boravili su na tadašnjem Trgu N 2 (danas Trgu žrtava fašizma).

Nakon uspostave NDH Gestapo ga je uhitio zajedno s braćom i odveo u Graz na ispitivanje, nakon čega je pušten na slobodu.

Krajem svibnja 1941. godine on i njegova supruga Hilda, rođena Stern, i kći Vanja bili su na popisu za stjecanje „arijskih prava“ te on „nije bio dužan ni podići ni nositi židovski znak“, ali nema potvrde da je stekao ta prava. U lipnju 1941. prešli su na katolicizam.

U svibnju 1941. godine sva umjetnička djela, slike, sagove i antikni namještaj stavio je pod zaštitu Hrvatskog narodnog muzeja (danas Muzeja za umjetnost i obrt). Krajem lipnja 1941. godine pod izlikom boljeg očuvanja predstavnici Konzervatorskog zavoda Hrvatske pregledali su stan i identificirali „umjetnine od značajnog umjetničkog i narodnog značaja“ u zbirci Roberta Deutscha Maceljskog. Proces katalogiziranja u stanu Deutsch Maceljski započeo je još u svibnju 1941. godine, a zbirka je oduzeta u rujnu 1942. godine. Većina zbirke bila je pohranjena u Muzeju za umjetnost i obrt, a dio zbirke ostao je u stanu. Visoki dužnosnik NDH Milovan Žanić uselio se u stan tijekom tog procesa.

Robert i Hilda Deutsch Maceljski uhićeni su u svibnju 1943. godine. Deportirani su u Auschwitz gdje su i pogubljeni. Njihova kći Vanja je preživjela. Pokušala je povratiti zbirku svojih roditelja, ali nije uspjela.

Nakon rata umjetničkim djelima pohranjenim u Muzeju za umjetnost i obrt upravljala je Komisija za sakupljanje i očuvanje kulturnih spomenika i starina (KOMZA). Godine 1947. dio zbirke koji se čuvao u Muzeju za umjetnost i obrt dodatno je raspršen: slike starih majstora prenesene su u Strossmayerovu galeriju starih majstora (ukupno 26 slika iz Zbirke), a suvremene umjetničke slike prenesene su u zagrebačku Modernu galeriju. Njihova kći Vanja (1923–1996) neuspješno je pokušala povratiti tu zbirku 1958. i 1967. godine.²⁸

²⁸ Ministarstvo državne riznice, Ured za podržavljeni imetak. Serija prijava „P“ (HR-HDA-1076 Ministarstvo državne riznice NDH. Odjel za novčarstvo, državnu imovinu i dugove. Ured za podržavljeni imetak – Ponova), spis Robert Deutsch Maceljski, kutija 665; Darija Alujević, „Jewish-owned Art Collections in Zagreb: the destiny of the Robert Deutsch Maceljski Collection“, *The Transfer of Jewish-owned Cultural Objects in the Alpe Adria Region*, Lucca, 18–19. rujna 2017. Više o obitelji Deutsch Maceljski vidi: Mira Kolar-Dimitrijević: „Deutsch Maceljski“, *Hrvatski biografski leksikon*, vol. 3 (Zagreb, 1993).

Albert Deutsch Maceljski bio je jedan od utemeljitelja Saveza industrijalaca i trgovaca šumskih proizvoda Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu (1928) i njegov predsjednik sve do 1941. Bio je i potpredsjednik Zagrebačke burze (1932–1939) te potpredsjednik Udruženja industrijalaca Savske banovine (upravnog područja u Kraljevini Jugoslaviji sa središtem u Zagrebu), kao i pročelnik industrijskog odsjeka i član Carinskog i saobraćajnog odbora u Trgovačkoj i obrtničkoj komori u Zagrebu.

U spisu *Ponova* Alberta Deutscha Maceljskog navodi se da su predmeti i slike iz stana zapečaćeni i „stavljani pod zaštitu Hrvatskog muzeja“ (danas Muzeja za umjetnost i obrt). Ti se podaci također vide u izvješću KOMZA-e od 8. lipnja 1945: „Ostali dio zbirke popisani je komisijski od br. 1–232 od strane Drž. Konzervatorskog zavoda u Zagrebu 29. svibnja 1941, br. 94/1941. Predmeti su djelomično u Drž. Muzeju za umjetnost i umj. obrt / vidi br. 2134 Poh. III-105 MUO/, a djelomično u stanu g. A. Deutscha.“²⁹

U zapisu sastavljenom 8. lipnja 1945. u stanu g. Alberta Deutscha u Zagrebu, Jurišićeva 24/II, spominju se 32 uglavnom mala predmeta. Kao primjer on će biti naveden u cijelosti.

Bilježe se sljedeći kulturno-povijesni predmeti:

1. Figura od porculana. Španjolka u crvenoj haljini. Vis. 25 cm.
2. Jardinièra sa pripadajućim podnosom od porculana s rubom na proboj, pozlaćenim ručkama, ukrašena sa 6 medaljona s mitološkim scenama, vel. 30x15 cm.
3. Čaša od rubinskog stakla s brušenim prozirnim ukrasima. Slijepljena, 12 (riječ nakon 12 nečitka).
4. Jastučić od crvenog baršuna s pozlaćenim lovor-vijencem i viticom, s natpisom: *“Ljubeznoj predsjednici zahvalna družba 1917.”*
5. Dvije posudice obučene u tkaninu, ukrašene gobelinski izvezenim medaljonima s ružicama.
6. Vaza od zelenog stakla s pozlaćenim ukrasima i rubom. Vis. 13 cm.
7. Tri figurice od fajanse: karikirana krava, koza i magarac. Vis. 9 cm.
8. Vaza od prozirnog brušenog stakla s cvjetovima. Vis. 10 cm.
9. Čaša cilindrična od rubinskog stakla s masivnom ručicom. Brušeni rokoko ukrasi i lovački prizori.
10. Bakrorez s natpisom: *Palais im Grossen Garten*. 6x4 cm.

²⁹ Ministarstvo državne riznice, Ured za podržavljeni imetak. Serija prijava „P“ izvješća (HR-HDA-1076. Ministarstvo državne riznice NDH. Odjel za novčarstvo, državnu imovinu i dugove. Ured za podržavljeni imetak – Ponova), spis Roberta Deutscha Maceljskog, kutija 665. KOMZA-002-45, spis „Albert Deutsch Maceljski“.

11. Podnos s pripadajućom garniturom: vrčić za kavu, mlijeko, šećernica, s poklopcima. Ukras pozlaćeno i zeleno lišće.
12. Vaza od bijelog porculana, vaza s fotograf. bračnog para o. 1890. g.
13. Plaketa I. Kerdića četverouglasta, pozlaćena. Žena s rogom obilja i simbolima rada na pergameni. Natpis: *Komora za trg., obrt i ind.* 1852. – 32. (6x6).
14. Medalja s profilima španjolskih suverena, pozlaćena.
15. Vaza od bijelog porc. s pozlaćenim girlandama i ružama. Vis. o. 30 cm.
16. Figure porculanske, 2 napoleonska vojnika – bojadisane.
17. Vrč sivi s klasic. aplikama od alabastra. Mitološke scene i vijenac loze uz gornji rub. Vis. 12 cm.
18. Bilikum od brušenog stakla na visokoj nožici. Na modrom polju jelen. 22 cm.
19. Garnitura za voće s 2 zdjele i 20 zdjelica u obliku školjke. Prozirno staklo s pozlaćenim ukrasima.
20. Čaša: donji dio je 8robridno prozirno staklo, a gornji oblo rubinsko staklo s jelenom u skoku, kućicom i drvećem. Vis. 14 cm.
21. Figura od porculana: djevojčica podiže suknjicu. Vis. 38 cm.
22. Tanjur – keramika. Oslikan crvenkasto-smeđim i zelenim listovima. 1715. g. Slijepljen. Promjer 31 cm.
23. Tanjur – keramika s pričvršćenom zdjelicom u sredini, 1786. g. Natpis: *Die Schiesel ist auf der ersten Gemacht wan ich zu bricht der Haffer lacht.* Temeljna boja svijetlo smeđa, grančice s cvijećem bijelo-zelene. Promjer 29.5. cm.
24. Tanjur – keramika s pričvršćenom zdjelicom u sredini. Temeljna boja svijetlo smeđa. 4 žute ribe sa zelenim ljuskama. Promjer 32 cm.
25. Figurice 2 od porcelana /plesačice/, haljine i postamenti pozlaćeni. 18 cm.
26. Vaza na nožici, od mutnog stakla, ukrašena grančicama južnog voća i lišća. Gornji rub konično uzdignut na 4 strane. Vis. 24 cm.
27. Bočica četverouglasta od mliječnog stakla s poklopcem, ukrašena srebrnim i modrim ornamentom. Vis. 11 cm.
28. Posuda trbušastog oblika s pretimcima u obliku digitalis cvjetova, na rubovima pozlaćenim, u koje se vjerojatno stavljaju čačkalice. Na vrhu otvor sa spljoštenim rubom. Vis. 10 cm.
29. Čipke na tilu i paške, 12 komada.
30. Grafika: Muška glava, autor Glumac.
31. Slika ulje na platnu. Iveković: Konjari.
32. Slike 2 ulje na platnu. Obiteljski portreti A. Sitzera 1902. g. 77x56 cm.

Završeno s brojem 32.

Opaska: Ostali dio zbirke popisan je komisijski od br. 1-232 od strane Drž. Konzervatorskog zavoda u Zagrebu, 29. svibnja 1941. Br. 94/1941. Predmeti su djelomično u Drž. Muzeju za umjetnost i umj. obrt / vidi br. 2134 Poh. III-105 MUO/, a djelomično u stanu g. A. Deutscha.

U Zagrebu, 8. lipnja 1945.

Zbirka Julija Königa (Hroznová Lhota, Češka 1877 – Kanada nakon 1945), Palmotićeve 18/I.

Julio König nastanio se u Hrvatskoj 1899. godine. Bio je suvlasnik i direktor tvornice kandita i čokolade Union (danas Kraš) te paromlina Rosa. Druga suvlasnica Uniona i Rose bila je njegova supruga Julia.

Bio je židovski aktivist u Zagrebu: König je bio suosnivač i predsjednik Sportskog društva Makabi u Zagrebu (1923–1937), predsjednik Židovskog narodnog društva (od 1923), član Centralne uprave Keren Hajesoda i član lože B'nei B'rith „Zagreb 1090“ osnovane 1927. godine.³⁰

Julia König (Đakovo 1885 – Kanada ?) također je bila iznimno aktivna u židovskoj zajednici. Godine 1926. izabrana je za prvu predsjednicu zagrebačkog ogranka Međunarodne cionističke organizacije žena (WIZO). Kada je 1928. godine u Zagrebu osnovan Savez cionističkih žena Kraljevine SHS (nakon 1929. godine Jugoslavije), postala je prvom predsjednicom i te organizacije. Uoči Drugog svjetskog rata uključila se u pomoć izbjeglicama iz Njemačke, posebno u prihvaćanje skupine od nekoliko stotina židovske djece koja su u Zagreb stigla u svibnju 1940. s planom da nastave prema mandatnoj Palestini. Samo nekoliko dana prije napada Osovine na Jugoslaviju većina djece poslana je u Palestinu preko Grčke i Turske. U lipnju 1941. podnijela je prijavu vlastima NDH (*Ponova*) u kojoj se navodi da su njemačke vlasti rekvirirale stvari kućanstva iz stana u Palmotićevoj 18 (to je kuća pokraj zgrade Židovske općine u Palmotićevoj 16) te da je dala dragocjenosti na ime „židovske kontribucije“.³¹

Nakon uspostave NDH König je uhićen s četrdesetak istaknutih i bogatih Židova u Zagrebu kako bi ih se zastrašilo i tako prisililo na prikupljanje kontribucije, no ubrzo su pušteni na slobodu, a Königovo ime, zajedno s još šest osoba, našlo se na popisu članova Odbora za kontribuciju. Tada je, čini se, pobjegao iz Zagreba jer nije preuzeo židovski znak. Nakon rata živio je sa suprugom u Kanadi.

KOMZA-in zapis o toj zbirci napravljen je 8. lipnja 1945. godine. Zanimljivo je da je stan naveden kao „stan dra Ede Bulata (prije Julija Königa)“. Edo Bulat bio je za vrijeme NDH njezin poslanik

³⁰ Loža „Zagreb“ 1090 N.O.B.B (Nezavisni Orden B'ne Brit). Spomenica 1927–1032, Zagreb, 1932; Andrija Radenić, „Bene berit u Srbiji i Jugoslaviji 1911–1940“, *Zbornik Jevrejskog istorijskog muzeja u Beogradu* (1997): 3–71, 7.

³¹ Ministarstvo državne riznice, Ured za podržavljeni imetak. Serija prijava „P“ (HR-HDA-1076. Ministarstvo državne riznice NDH. Odjel za novčarstvo, državnu imovinu i dugove. Ured za podržavljeni imetak – Ponova), spis Roberta Deutscha Maceljskog, kutija 682. Više o Juliju i Juliji König vidi David-Dale Levi ur., *Spomenica Saveza Jevrejskih opština Jugoslavije, 1919–1969* (Beograd: SJOJ-Srboštampa, 1970); Goldstein/Goldstein, *Holokaust u Zagrebu* (Zagreb: Novi Liber – Židovska općina Zagreb, 2001); Snješka Knežević / Aleksandar Laslo: *Židovski Zagreb. Kulturno-povijesni vodič* (Zagreb: AGM – Židovska općina Zagreb, 2011).

u Rumunjskoj, ravnatelj HIBZ-a, a nakon kapitulacije Italije ministar za oslobođene krajeve u Vladi NDH. Iz Zagreba odlazi u svibnju 1945, a od 1947. živi u Argentini.

„... Zapisnik sastavljen u stanu dra Ede Bulata / prije Julija Königa /, u kojem se privremeno nalazi drug Simonović, upravitelj vojne pošte, Zagreb, Palmotićeve ul., 18 I. kat – 8. lipnja 1945, po potpisanim članovima Komisije za sakupljanje i očuvanje kulturnih spomenika i starina temeljem odluke o zaštiti i očuvanju kulturnih spomenika i starina izdanom od Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije 20. veljače 1945.“³²

Čini se da je zapisnik o zbirci napravljen u trenutku kada se novi stanar Simonović, voditelj vojne pošte, selio iz stana u Palmotićevoj 18 u Gundulićevoj 37. Zatražio je da se ta zbirka ne uklanja iz stana dok u njoj boravi, a naveo je da će o svojem skorom odlasku obavijestiti KOMZA-u.

Zabilježeni su sljedeći kulturno-povijesni predmeti:

1. Sat stojeći u kućici urešenoj drvnom intarzijom sa mjedenim aplikama i brojčanikom sa rimskim brojevima. Rad 19. st. u stilu prve pol. 18. stoljeća. Marka F. Kunz in Wien. Vel. 73x36x15 cm.
2. Sat stojeći od pozlaćene bronce. Na podnožju reljef bakantskih puta. Pokraj kućice za sat kip bakantice / koji se skinut / i njezini atributi. Vel. 57x38x14 cm. Tvrtka Badier a Paris, o. 1800. g.
3. Stol bidermajerski od orahova ulaštena drva, ukrašen plastičnim letvicama. Dvije noge u obliku dva stupa, spojene gore gotičkom arkadom, a dolje poprečnom gredom. Oko g. 1840. Vel 77x125x65. Sa ladicom. Iz dvorca u Rateču.
4. Čaše od rubinskog stakla tri. Jedna od njih oštećena. 19. st. Vis. razne.
5. Bakropisa četiri, koji prikazuju vedute grada Raba. Od Dušana Kokotovića. U okviru pod staklom.
6. Bakropis kolorirani: Dolac od M. Cl. Crnčića. U okviru pod staklom.
7. Isto: pogled na Dolac, te sv. Mariju s Jelačićeva trga.
8. Slika ulje na platnu: Školj na moru od M. Krušlina. 50x64. Straga studija muškarca, koji sjedi na podu.
9. Zidna ura od broncirana drva iz vremena o. 1835.–40. g. Na brojčaniku rimski brojevi 59x47 cm.
10. Vitrina bidermajerska od ulaštene orahovine, sa 4 niske nožice prizmatičke i mjedenim okovom na ključanici, sa tri police i zrcalom u pozadini. 157x85x43 cm.
11. Ura stajaća od mjedi. Kućica okrugla između dva stupa na ovalnom podnošku. Potporanj u obliku lire. Na vrhu mjedeni reljefni lik Nikole Šubića Zrinskoga na konju. Sa strane dva plešuća para. Marka W. Schönberg in Wien iz g. 1866. Vis. 47, šir. 28 cm.
12. Čaša sa nožicom od modro obojenog stakla sa emajlnom slikarijom. V18 cm.
13. Kantice za mlijeko tri i 1 šalica s tanjurićem iz prve pol. 19. st. Bečki porculan.

³² KOMZA-003-45, spis Julije König.

14. Figurice 2 od porculana, obojadisane. 19. st.
15. Uljanica rimska lampa od terakote s likom vojnika.
16. Tanjur od kamenine. Marka Wedgwood, vrst Ferrara. Modri ukras. Luka. 24.5.
17. Isto. Marka Straffordshire England. Perrys victory on Lake Erie. Prom. 23.5.
18. Isto. Marka Davanport. Pastirski prizor. Promjer 22 cm.
19. Isto. Florentine Opaque China. Marka London. Kinezerija ukras. Prom. 23 cm.
20. Tanjura tri od kamenine. Prizori iz romana. Crno na bijelom. Porcelaine opaque. Creil et Montereau. Medailles d'or 1834 et 1839. Lebeuf Milliet et Co. Prom. 20 cm.
21. Tanjurić od kamenine s ukrasom od raznobojnih ruža. A.N. in A.R.b.C. Vrst Bouquet. Prom. 15.5 cm.
22. Minijatura eliptična, portret dame. Signirano M.K. 9x6.5 cm. U dubokom četverokutnom crnom okviru.
23. Mapa etnografskih karata, Bukurešt, 1940. g.
24. Slika, kopija u ulju Rembrandt: Rabin iz Eremitagea. Crni duboko profilirani okvir. Uz nutarnji rub pozlata.
25. Slika, kopija, ulje. Starica s naočalima čita. Holandeski slikar, 17. st. Duboki crni okvir.
26. Okvir, pozlaćeno drvo s rokoko ukrasima, 83x43 cm.
27. Slika, ulje. Kokotović. Primorski paysage.
28. Slika na metalu. Reprodukcija u bojama: Gitarista od Wateaua. Ispod nje francuski odulji tekst. 15x21.5 cm. Crni drveni okvir, oštećen.
29. Isto. 18. st. Francuski majstor. Natpis: Le serment d'amour. 11x9. Crni okvir.
30. Isto: La cachete découverte od Fragonarda. Ispod slike franc. tekst. 15.5x21 cm. Crni okvir.
31. Šalica bez tanjurića. Bienenkorb. Kobalt s pozlatom. U sredini mitološka scena.
32. Komoda s 4 ladice, na svakoj po tri metalna okova. U desnom i lijevom gornjem uglu pokraj ladice intarzirane lire.
33. Zrcalo u obliku portable psihe s ladicom. Na plohi povrh ladice intarzija: mladić i djevojka plešu, dva satira sviraju. Na ladici intarzirana girlanda. Na poleđini zrcala intarzirana vitica. Šir. 56, dub. 36, vis. ladice 12.5, visina sa zrcalom 66 cm.
34. Stolca 4 bidermajer s vitkim prema van savinutim nogama. Naslon spajaju po dvije prečke. Sjedala s pomičnim tapeciranim jastucima. 1 stolac oštećen.

Završeno s brojem 34.

Zbirka Fröhlich (Oskar Fröhlich, Zábřeh, Češka 1879 – Italija 1944), Josipovac 15

Prije Drugog svjetskog rata Oskar je bio ravnatelj i dioničar poduzeća Croatia d.d. za industriju drva. Prema spisima Ponove Oskar i Berta, rođena Pater, bili su vlasnici i boravili u kući na adresi Tuškanac 15. Dobili su dvoje djece, Franju (1922) i Adrienu ili Adrienne (1924). Do 1941. godine Berta je bila u sanatoriju u Beču, dok su se Oskar i njegova djeca 1938. preobratili na katolicizam.

Međutim, u KOMZA-i je ta adresa navedena kao Josipovac 15. dana 6. lipnja 1945, „zapisnik su u stanu Josipovac 15, biv. vili Fröhlich odnosno Kvaternik sastavili potpisani članovi komisije za sakupljanje i očuvanje kulturnih spomenika i starina...“³³

Ovo je najduži popis od svih onih koji se nalaze u KOMZA-i u našem kontekstu. To može biti zbog činjenice da je tu vilu zauzeo Slavko Kvaternik, jedan od utemeljitelja ustaškog pokreta, osoba koja je proglasila NDH i formirala privremenu vladu. Bio je ministar domobranstva, nosio je čin vojskovođe, a bio je i ustaški doglavnik. Nakon umirovljenja 1943. preselio je u Austriju. Nakon rata izručen Jugoslaviji i osuđen na smrt.

Zabilježeni su sljedeći kulturno-povijesni predmeti:

1. [MUO] Pisaći stol 18. st. bogato intarziran [II br. 33]
2. [MUO] Kutijica za pisma intarzirana slično kao br. 1. Vel. 27x33x18 cm (oštećena)
3. [MUO] Velika stojeća ura, 18. st. marke Rich Colley-London. [II/34]
4. Komoda s 2 ladice, 19. st. s mjedenim okovima. /oštećena/ [Muzej Zagreb]
5. Uljena slika (portre Olge Kvaternik) vel. 124x66.5 cm u d.o. [M.G.]
6. Statua (kip) sv. Jurja iz drva, bojadisan, 17. st., veličina?, visina 93 cm.
7. Pisaći stol s 2 ladice, ukrašen s intarzijom. [II br.32]
8. Škrinja rezbarena, vel. 116x55x57 cm, 17. st. [Akademija]
9. Stolić s mramornom pločom i intarzijama s 4 noge. [Muzej Rijeka]
10. Stolić s intarziranom pločom i izrezbarenim nožicama. [?]
11. Veliki ormar, dvokrilni s pretincima, 18. st. [M.U.O.]
12. Stol bogato intarziran, sig. 1712 Freiburck im Breisgau, za razvući
13. Svijećnjak, drveni, s tri svijeće, početak 19. st. Dva komada A. i B. [Muzej Zagreb]
14. 8 cinkanih tanjura, 1 cinkana zdjela.
15. 2 bilikuma, 1 kanta za čaj /cinkani/ 1 kanta cinčana za mlijeko.
16. [MUO] 2 svijećnjaka /cinkani/
17. [MUO] 13 porculanskih zdjela, marke Bienenkorb, Beč
18. [M.G.]Slika: Pejzaž. Ulje na drvu. Signatura nečitljiva. Vel. 30x38.5 cm u d.o.
19. [M.G.]Slika: Portre žene u intereure-u. Vel. 28.5x21.5 cm u d.o. /ulje na drvu/
20. [M.G.]Slika: Pejzaž sa grupom. Vel. 32x44 cm u d.o. /ulje na platnu/
21. [M.G.]Slika: Grupa ljudi na tržištu, vel. 205x170 cm /ulje na platnu/
22. [PO] Naslonjač, bogato rezbaren – sjedište i naslon tapecirani.
23. [MUO] 2 rokoko zrcala /iz izkucanog limenog okvira/
24. [PO] 24 Ležaljka /chaiselong/ sa 6 nogu, tapecirana, rezbarena.
25. [M.G.]Slika: Skidanje s križa. Vel. 66x51 /ulje na platnu/
26. [M.G.]Slika: Podkivanje konja, vel. 54x46 cm, ulje na platnu.
27. [M.G.]Slika: Krštenje, navodno Paolo Veronese, vel. 51x84 cm, ulje na platnu

³³ KOMZA-007-45.

28. [PO] Slika: Dijete, crtež perom, Likan.
29. [M.G.]Slika: Kolorirana litografija Fragonard: Le baiser a la derobee, vel. 55x45 cm
30. [M.G.]Slika: Kolorirani bakrorez „Le Verrou“ vel. 56x45 cm.
31. Stolić s jednom trodjelnom nogom i ladicom, ploča kolorirana s intarzijom.
32. [MUO] Kutija za nakit od metala bogato ukrašena.
33. 1 sekretaire, početak 20. st. ukrašen intarzijom. [Akademija]
34. 1 mala komoda s tri ladice ukrašena intarzijama. [Muzej Rijeka]
35. [MUO] 1 noćni ormarić s jednom ladicom i 1 vratima
36. [MUO] 1 mali stolčić za sklapanje [PO ?]
37. [PO] 1 mali ovalni stol sa 4 noge iz smeđeg drva
38. [PO] 1 naslonjač tapeciran s jastukom za sjedenje.
39. [MUO] 1 ormar s dvokrilnim vratima, intarzirani sa 6 nogu, konac 18. st.
40. [MUO] 1 Bilikum iz porculana/ Krapina ? / oslikan.
41. [M.G.]Slika: Litografija „Uebergang ueber die Drau am 11.sept.1848.
42. [M.G.] Slika: Litografija „Die Kroatisch-slavonische Armee auf dem Marsche bei Plattensee u Ungarn am 20.sept.1848.-
43. Stol s intarzijom na 4 izvijene noge. [?]
44. [MUO] 1 luster iz porculana, sa 6 svijeća.
45. 111 kom. raznovrstnih knjiga [+ 165 vidi red. br. 78.]
46. Slika: Grupa u parku, ulje na platnu, vel. 84x105 cm [M.G.]
47. Željezni stativ za fotografiranje [MUO?]
48. Mjedeni samovar [MUO]
49. Postament iz porculana [MUO]
50. 2 šalice i 2 tanjurića od cinka [MUO 3 komada]
51. Slika: Seljanka kraj ognjišta, vel. 58x82 cm, ulje na platnu u d.o.[Galerija!]
52. Slika: Portret, vel. 69x57 cm, ulje na platnu u d.o.
53. Slika: " vel. 56x69 cm, ulje na platnu u d.o.
54. Slika: " vel. 56x68 cm, " " "
55. Slika: Stari Zagreb. Kolorirani bakrorez. Vel. 64x45 cm u d.o. [Javna knjižnica]
56. Slika: Crtež dječje glave. Olovka. Vel. 54x64 cm u d.o.
57. Slika: Crnčić: Stari Zagreb. Kolorirani bakrorez. Vel. 65x45 cm u d.o.
58. Slika: Polunaga žena u interieureu. Vel. 55x45 cm. Ulje na platnu u d.o.
59. Slika: Pejzaž. Vel. 45x35 cm. Ulje na platnu u d.o.
60. Ormar, veliki trokrilni bogato intarzirani. 19. st. [MUO]
61. Slika: Portre žene sa diademom na čelu. Vel. 85x63 cm. Ulje na daski u d.o.
62. Slika: Portret žene. Oval. Vel. 30x41 cm. Pastel u d.o.
63. Slika: Portret žene s plavom vrpcom u kosi. Vel. 30x41 cm. Pastel u d.o.
64. Slika: Bolestnica. Vel. 81x65 cm. Ulje na platnu u d.o.
65. Slika: Portret muškarca s pismom u ruci. Vel. 105x84 cm. Ulje na pl. u d.o.
66. Sekraitaire, bogato intarzirani s mjedenim okovima. [Akademija]
67. [PO] Slika: Bogorodica sa svecem, u pozadini pejzaž. Vel. 128x74 cm, Ulje na daski

68. Mali barokni anđeo. Drvo. Bojadisano. [Muzej Zagreb, povijesni?]
69. Slika: Likan: Pejzaž. Vel. 40x50 cm. Akvarel u d.o.
70. 3 brončana odljeva helenističkih figura. [Moderna]
71. [MUO] Mali stolić s dvije noge i tri patent ladice.
72. [MUO] 2 fotelja i 1 stolić. Oličeni svjetlo zeleno sa cvijećem. Vrlo oštećeno.
73. [MUO] Kutija za šivaći pribor. Barok. Vrlo oštećena.
74. Slika: Pejzaž. Vel. 24.5x18 cm. Ulje na limu.
75. [PO] Stalak za slike/ slikarski /, rezbaren, djelomično ukrašen zlat. bojom
76. Kip Madone. Drvo bojadisano. 15. st. [?]
77. [MUO] Svijećnjak zidni od kovanog željeza.
78. 165 raznih knjiga [Sveučilišna knjižnica]
79. 15 albuma reprodukcija / umjetničkih / Oštećeni. [Povijesni?]
80. [MUO] 2 svjetiljke stajaće. Drvo pozlaćeno i ukrašeno rezbarijama.
81. [MUO] 1 krevet drveni s intarzijom. Barok.
82. Slika: Krunisanje Bogorodice. Vel. 170x110 cm. Ulje na drvu u d.o.
[Moderna galerija].

U ovom zapisu nalazi se dodatak u kojem se navodi da su 15. lipnja 1945. s posebno izdanom potvrdom isporučeni sljedeći predmeti:

83. [MUO] jedan barokni stol bogato intarziran, vel. 103x80x80 cm
84. [MUO] jedna starinska željezna škrinja (ručni rad), vel. 73x40x40 cm.

Zbirka Malvine Hermann rođene Steingraber (1886 – Zagreb 1942), Bijenička 21

Još je jedan primjer zbirka Malvine Herman. To je jedini popis pokretnih umjetnina koji je do sada pronađen u zbirci *Ponova*.³⁴ Drugi su možda sklonjeni u posebnu arhivsku zbirku, najvjerojatnije u arhiv Konzervatorskog zavoda u tadašnjem Ministarstvu prosvjete NR Hrvatske, sada vjerojatno u Ministarstvu kulture i medija.

Malvina Hermann bila je supruga Mirka Hermann/Herrmanna iz Osijeka (1868–1927). Mirko je bio inicijator osnivanja Tvornice šećera u Osijeku i tvrtke „Sjemenar“, suosnivač Osječke ljevaonice željeza i Tvornice strojeva. Mirko je sudjelovao u organizaciji i upravljanju vodnim zadrugama za zaštitu od poplava i dobivanje obradivog zemljišta (Aljmaška vodna zadruga). Bio je stručnjak za upravljanje i parcelaciju imanja pri Hrvatskoj zemaljskoj banci i član njezine uprave. Bio je i jedan od osnivača slobodnozidarske djelatnosti u Osijeku.³⁵

³⁴ Ministarstvo državne riznice, Ured za podržavljeni imetak. Serija prijava „P“ (HR-HDA-1076. Ministarstvo državne riznice NDH. Odjel za novčarstvo, državnu imovinu i dugove. Ured za podržavljeni imetak – Ponova), spis Malvina Herman, kutija 676. Mira Kolar-Dimitrijević: „Deutsch Maceljski“, *Hrvatski biografski leksikon*, vol. 3 (Zagreb, 1993); Goldstein/Goldstein, *Holokaust u Zagrebu* (Zagreb: Židovska općina – Novi liber 2001).

³⁵ Zlata Živaković Kerže, *Židovi u Osijeku 1918–1941*. (Osijek: Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje SlavonSKI Brod, Židovska općina Osijek, Pauk Cerna, 2005), 181.

Bio je mecena i kolekcionar umjetnina. Njegova udovica Malvina veći dio svoje zbirke donirala je³⁶ osječkom muzeju, a 27. siječnja 1941. i zagrebačkoj Gipsoteci i njezinu ravnatelju Antunu Baueru, koji je sam bio rodom iz Osijeka. Jelica Ambruš citira 50 umjetničkih djela, među kojima su slike Emanuela Vidovića, Vladimira Becića, Vlahe Bukovca, Ivana Tišova, Bele Čikoš-Sesije, Maksimilijana Vanke, Naste Rojc, Menci Clement Crnčić, Vladimira Filakovca, Otona Ivekovića itd.), o čemu je pisanu potvrdu 9. svibnja 1941. izdao direktor zagrebačke Gipsoteke Antun Bauer. Ta donacija stigla je u Osijek u ljeto 1941. godine, a Galerija je otvorena u jesen. Popis primljenih umjetničkih djela nije dovršen jer su detaljni popisi inventara započeli tek nakon Drugog svjetskog rata.³⁷ U spisu *Ponova* spominju se 73 djela.

Istog dana ustaše su je izbacili iz vile u Bijeničkoj ulici 21 u Zagrebu. Bila je i vlasnica Slavujevca 5 u Zagrebu. Prema riječima Melite Švob, ona je ili ubijena ili je počinila samoubojstvo u Zagrebu u kolovozu 1942., dok neki drugi izvori tvrde da je ubijena u ustaškom koncentracijskom logoru u Đakovu. No prema podacima Gradskog groblja Mirogoj tamo je pokopana 6. svibnja 1942, dva dana nakon smrti.³⁸

Umjetnine nejasnog podrijetla

Drugi su problem pokretne umjetnine u hrvatskim muzejima koje su vjerojatno došle s nekog drugog mjesta, prije svega Zbirka Ante Topića Mimare u Strossmayerovoj galeriji starih majstora ili u samom Muzeju „Mimara“. Primjerice, Ante Topić Mimara (1898–1987) donirao je Strossmayerovoj galeriji starih majstora 84 umjetnička djela koja su krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina prošlog stoljeća uvrštena u fundus Galerije. Umjetnička djela bila su u vlasništvu Topića najkasnije 1948. godine: o toj činjenici svjedoče tri fotoalbuma koji su predstavili dio njegove zbirke. Ta donacija nije došla s popratnom dokumentacijom koja bi ukazala na bilo kojeg prethodnog vlasnika, podrijetlo ili okolnosti pod kojima ih je donator stekao. Kako ističe Ivan Ferenčak, hrvatski član tima Transfera kulturnih dobara u regiji Alpe-Adria u 20. stoljeću (TransCultAA), same slike ponekad su služile kao dokumenti jer je poledina manjeg broja slika nosila izvatke iz aukcijskih kataloga koji potvrđuju nedavna istraživanja provedena o njihovu kretanju kroz njemačko tržište umjetnina 1930-ih i 1940-ih.³⁹

³⁶ Donacija Malvine Hermann Muzeju grada Osijeka: <http://mdc.hr/hr/mdc/zbirke-fondovi/knjiznica/publikacija/Malvina%20Hermann%20Osijek,21433.html> (2. ožujka 2020).

³⁷ Jelica Ambruš, „Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku“, *Muzeologija* 31 (1994): 70-73.

³⁸ Melita Švob, *Židovi u Hrvatskoj. Židovske zajednice, II* (Zagreb: K.D. Miroslav Šalom Freiberg, 2004), 67. (br. 2260). Mirogoj: <https://www.gradskagroblja.hr/default.aspx?id=382> (17. ožujka 2020).

³⁹ Ivan Ferenčak, „Od njemačke tržnice umjetnina do Strossmayerove galerije starih majstora u Zagrebu: Slike iz donacije Ante Topića Mimare“, Međunarodna konferencija *Dispossessions of Cultural Objects between 1914 and 1989/1991 – Alpe Adria Region in Comparative Perspectives*, Ljubljana 19. i 21. ožujka 2018; Ivan Ferenčak, „Auction Catalogues as Source for Provenance Research: Artworks from Mimara’s Donation to the Strossmayer Gallery of Old Masters in Zagreb“, *Zadar Summer School Provenance, why does it matter? Provenance, Dispossession and Translocation Research*, Zadar 27–30. kolovoza 2018.

Zaključne napomene o nekim pitanjima u vezi s identifikacijom pokretne imovine

Oduzimanje židovske pokretne imovine slijedilo je trag oduzimanja nepokretne imovine u židovskom vlasništvu. Zaplijenjena je kroz različite skupove zakonskih odredbi već 1941. i 1942. godine, ali su pokretnine zbog svoje prirode mnogo lakše i češće mijenjale vlasnike i bilo joj je mnogo teže ući u trag i locirati je tijekom rata i u poraću.

Većina umjetničkih djela sa zagrebačkog područja odnesena je u tadašnji Hrvatski narodni muzej za umjetnost i obrt (danas Muzej za umjetnost i obrt – MUO). Kasnije su neka od tih djela završila u različitim muzejima i galerijama. Taj se proces nastavio i u poraću.

U Zagrebu su postojala dva skladišta za židovske pokretnine i još mnogo toga u Hrvatskoj. Predmeti su preraspodijeljeni, prodani i odneseni tijekom rata, ali ta su sabirna mjesta još uvijek postojala u neposrednom poraću.

Zanimljiva je računica za Osijek: Ne računajući različite prisilne kontribucije, do sredine rujna 1943. godine većina nacionalizirane imovine bila je nepokretna imovina, uglavnom zgrade, trgovačka poduzeća i obrti, velika poduzeća i vrijednosni papiri i police osiguranja, a pokretnine su obuhvaćale samo 2,58%; dio su činila umjetnička djela i knjige koje su završile u državnim muzejima i knjižnicama. Zbog brojnih krađa i zlouporabe imovine mnoge pokretnine završile su u privatnom vlasništvu, a ne u rukama države. Kada je završila u rukama države, imovina se često prodavala za simbolične iznose ili donirala raznim pojedincima, institucijama i udrugama.⁴⁰

U svojem tekstu o ulozi Josipa Bösendorfera u spašavanju kulturne baštine tijekom Drugog svjetskog rata i u neposrednom poraću Ante Grubišić istaknuo je kako iza relativno malog postotka stoji zapravo velik broj raznih pokretnina, što je vidljivo u Državnom arhivu u Osijeku u Narodnom odboru Grada Osijeka (HR-DAOS-67). Ta zbirka sadržava podatke o brojnim donacijama dobrotvornim organizacijama i za pomoć siromašnima (2543), nakon čega slijede donacije vojnim tijelima, javnim ustanovama i slično (2544), odnosno popis namještaja i drugih predmeta danih na privremenu uporabu (2545). Samo u prvom registru navedeno je više od 90 organizacija i institucija koje su preuzele pokretnine, od kojih su mnoge iz Zagreba.⁴¹

Zapisnik od 12. kolovoza 1942. opisuje prisvajanje pokretnina u Osijeku iz stanova iz kojih su Židovi izbačeni od strane izaslanstva Glavnog ustaškog stana iz Zagreba za potrebe svojih ureda. Postoji dvadeset tipkanih stranica na kojima su popisani različiti predmeti iz tih stanova. Popis se sastavljao prema ulicama i stanovima odnosno kućama (brojevima i imenima) bivših vlasnika. Taj popis uključuje velik broj komada namještaja, sagova itd., ali spominju se

⁴⁰ Ante Grubišić, „Zasluge dr. Josipa Bösendorfera u spašavanju kulturne baštine tijekom i neposredno nakon Drugoga svjetskog rata“, *Intelektualci i rat 1939–1947. Zbornik radova Desničinih radova 2012*, 487–508, 490.

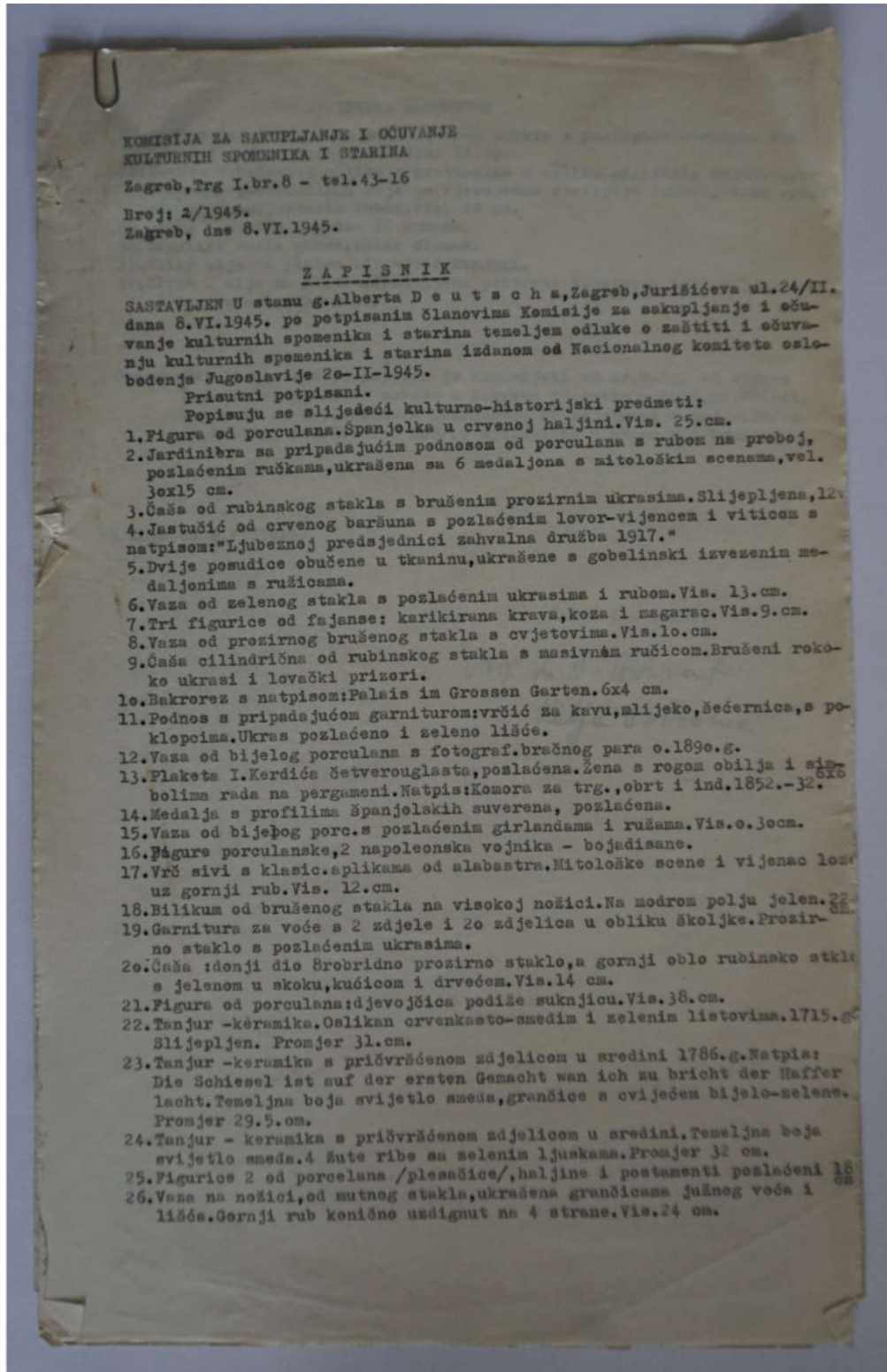
⁴¹ Isto.

primjerice i slike i satovi. Nemoguće je utvrditi jesu li i u kojoj mjeri uključeni predmeti umjetničkog zanata. Često je nemoguće identificirati vlasnike zbog činjenice da su često navođeni kao „nepoznati Židovi“. U mnogo primjera popis sadržava „nepoznate stavke/predmete“, tako da je vrlo teško pratiti njihovo podrijetlo. Slučajeve kada su drugi građani kupovali predmete od židovskih vlasnika također je nemoguće pratiti.⁴² Taj dokument bio bi vrijedan i za mapiranje deportacija u kolovozu 1942, čime je zapravo okončana prisutnost Židova u Osijeku.

⁴² Isto.

DODATAK

1. Zbirka Alberta Deutscha Maceljskog (KOMZA 2/1945)

KOMISIJA ZA SAKUPLJANJE I OČUVANJE
KULTURNIH SPOMENIKA I STARINA

Zagreb, Trg I. br. 8 - tel. 43-16

Broj: 2/1945.

Zagreb, dne 8.VI.1945.

ZAPISNIK

SASTAVLJEN U stanu g. Alberta D e u t s c h a, Zagreb, Jurišićeva ul. 24/II,
dana 8.VI.1945. po potpisanim članovima Komisije za sakupljanje i oču-
vanje kulturnih spomenika i starina temeljem odluke o zaštiti i očuva-
nju kulturnih spomenika i starina izdanom od Nacionalnog komiteta oslo-
bođenja Jugoslavije 20-II-1945.

Prisutni potpisani.

Popisuju se slijedeći kulturno-historijski predmeti:

1. Figura od porculana. Španjelka u crvenoj haljini. Vis. 25. cm.
2. Jardiničra sa pripadajućim podnosom od porculana s rubom na preboj, poslaćenim ručkama, ukrašena sa 6 medaljona s mitološkim scenama, vel. 30x15 cm.
3. Čaša od rubinskog stakla s brušenim prozirnim ukrasima. Slijepljena, 12.
4. Jastučić od crvenog baršuna s poslaćenim levor-vijencem i viticom s natpisom: "Ljubeznoj predsjednici zahvalna družba 1917."
5. Dvije posudice obučene u tkaninu, ukrašene s gobelinski izvezenim me-
daljonima s ružicama.
6. Vaza od zelenog stakla s poslaćenim ukrasima i rubom. Vis. 13. cm.
7. Tri figurice od fajense: karikirana krava, koza i magarac. Vis. 9. cm.
8. Vaza od prozirnog brušenog stakla s cvjetovima. Vis. 10. cm.
9. Čaša cilindrična od rubinskog stakla s masivnim ručicom. Brušeni reko-
ko ukrasi i lovački prizori.
10. Bakrorez s natpisom: Palais im Grossen Garten. 6x4 cm.
11. Podnos s pripadajućom garniturom: vrčić za kavu, mlijeko, šećernica, s po-
klepcima. Ukras poslaćeno i zeleno lišće.
12. Vaza od bijelog porculana s fotograf. brašnog para o. 1890. g.
13. Plaketa I. Kerdića četverouglasta, poslaćena. Žena s rogom obilja i sig-
bolima rada na pergameni. Natpis: Komora za trg., obrt i ind. 1852.-32. ^{6x6}
14. Medalja s profilima španjolskih suverena, poslaćena.
15. Vaza od bijelog porc. s poslaćenim girlandama i ružama. Vis. o. 30 cm.
16. Pjagure porculanske, 2 napoleonska vojnika - bojadisane.
17. Vrš sivi s klasic. aplikama od alabastra. Mitološke scene i vijenac loz-
uz gornji rub. Vis. 12. cm.
18. Bilikum od brušenog stakla na visokoj nožici. Na modrom polju jelen. ²²
3 cm.
19. Garnitura za voće s 2 zdjele i 20 zdjelica u obliku školjke. Prozir-
no staklo s poslaćenim ukrasima.
20. Čaša: donji dio Brobridno prozirno staklo, a gornji oblo rubinako staklo
s jelenom u skoku, kućicom i drvećem. Vis. 14 cm.
21. Figura od porculana: djevojčica podiše sukajicu. Vis. 38. cm.
22. Tanjur - keramika. Oslikan crvenkastom-amedim i zelenim listovima. 1715. g.
Slijepljen. Promjer 31. cm.
23. Tanjur - keramika s pričvršćenom zdjelicom u sredini 1786. g. Natpis:
Die Schiessel ist auf der ersten Gemacht wan ich zu bricht der Haffer
lacht. Temeljna boja svijetlo ameda, grančice s ovijećem bijelo-zelene.
Promjer 29.5. cm.
24. Tanjur - keramika s pričvršćenom zdjelicom u sredini. Temeljna boja
svijetlo ameda. 4 žute ribe sa zelenim ljuskama. Promjer 32 cm.
25. Figurice 2 od porculana /plešćice/, haljine i postamenti poslaćeni ¹⁸
3 cm.
26. Vaza na nožici, od mutnog stakla, ukrašena grančicama južnog voća i
lišća. Gornji rub kenično usidignut na 4 strane. Vis. 24 cm.

././ ZBIRKA A. DEUTSCH

27. Bočica četverouglasta od mliječnog stakla s poklopcem, ukrašena srebrnim i mednim ornamentom. Vis. 11. cm.
28. Posuda trbušastog oblika s pretincima u obliku digitalis cvjetova, na rubovima poslaćenim, u koje se vjerojatno stavljaju šačkalice. Na vrhu otvor na spljoštenim rubom. Vis. 10 cm.
29. Čipke na tilu i paške 12 komada.
30. Grafika: Muška glava, autor Glumac.
31. Slika ulje na platnu. Iveković: Konjari.
32. Slike 2 ulje na platnu. Obiteljski portreti A. Sitzerera 1902. g. 77x56 cm. Završeno s brojem 32.

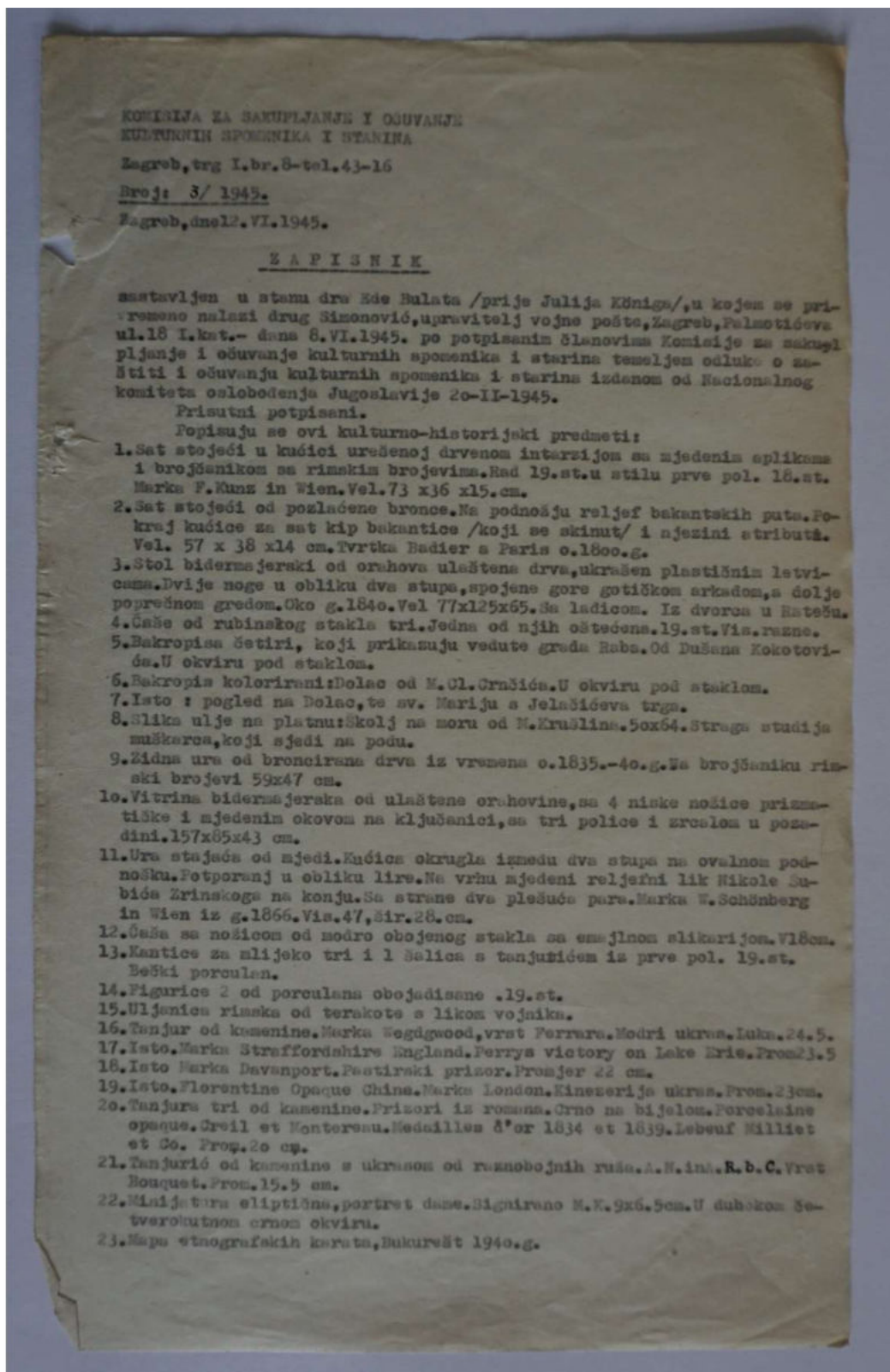
Opaska: Ostali dio zbirke popisan je komisijski od br. 1-232 od strane Drž. Konzervatorskog zavoda u Zagrebu 29. svibnja 1941. Br. 94/1941. Predmeti su djelomično u Drž. Muzeju za umjetnost i umj. obrt/vidi br. 2134 Poh. III-105 MUC/, a djelomično u stanu g. A. Deutsch.

U Zagrebu 8. VI. 1945.

K O M I S I J A :

Prof. L. A. Horak
Lelja Dobronić

2. Julio König (KOMZA, 3/1945)

./zbirka Palmotićeva ul.18 I.kat

24. Slika, kopija u ulju Rembrandt: Habin iz Eremitagea. Crni duboko profilirani okvir. Us mitaraji rub poslata.
25. Slika, kopija, ulje. Starica s naočalima Sita. Holandski slikar 17.st. Duboki crni okvir.
26. Okvir, poslađeno drvo s rokokoo ukrasima 83x43 cm.
27. Slika, ulje. Kokotović. Priseroki paysage.
28. Slika na metalu. Reprodukcija u bojama 1Gitarista od Bateuxe. Ispod nje francuski odulji tekst. 15x21.5 cm. Crni drveni okvir, oštećen.
29. Isto. Francuski majstor 18.st. Natpis: Le serment d'amour. 11x9. Crni okvir.
30. Isto: La cachete découverte od Fragonarda. Ispod slike franc. tekst. 15.5x21 cm. Crni okvir.
31. Salica bez tanjurića. Bienenkorb. Kobalt s poslatom. U sredini mitološka scena.
32. Komoda s 4 ladiće, na svakoj po tri metalna okova. U desnom i lijevom gornjem uglu pokraj ladiće intarzirane lire.
33. Zrcalo u obliku portable paine s ladicom. Na plohi povrh ladiće intarzijski: mladić i djevojka plešu, dva satira sviraju. Na ladići intarzirana girlanda. Na polešini zrcala intarzirana vitica. Šir. 56, dub. 36, vis. ladiće 12.5, vis. sa zrcalom 66 cm.
34. Stolica 4 bidermajer s vitkima prema van savinutim nogama. Naslon speja ju po dvije prečke. Sjedala s pomičnim tapeciranim jastucima. Istolica oštećen.

Završeno s brojem 34.

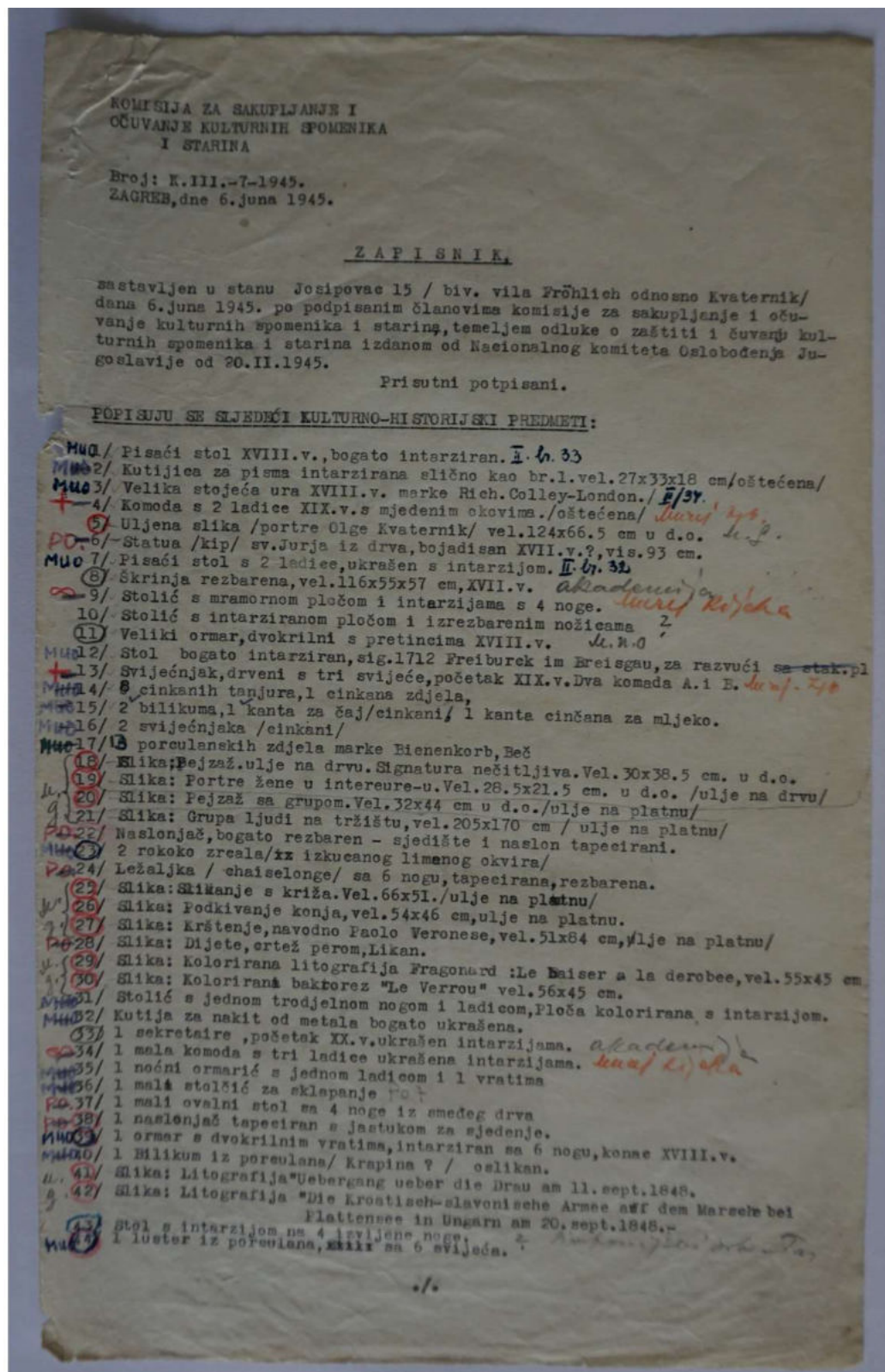
Opeska: Drug Simonović, upravitelj vojne pošte, Zagreb, Gundulićeva 37 je zatražio, da li navedeni predmeti ne budu odneseni iz navedenog stana, dok boravi u njem. O svom skorom odlasku obavijestit će telefonski Komisiju za sakupljanje i očuvanje kulturnih spomenika i starina.

U Zagrebu 12.VI.1945.

Komisija:

Prof. L. A. Horvat
Leja Dobronić

3. Fröhlich (KOMZA, 7/1945)

- 48/ 111 kom. raznovrstnih knjiga + 165 razl. sed. b. 78.
- 49/ Slika: Grupa u parku, ulje na platnu, vel. 84x105 cm *u.p.*
- 50/ Željezni stativ za fotografiranje *u.p.*
- 51/ Mjedeni samovar *MUO*
- 52/ Postament iz porculana *MUO*
- 53/ 2 šalice i 2 tanjurića iz cinka *MUO 3 kom.*
- 54/ Slika: seljanka kraj ognjišta, vel. 58x82 cm ulje na platnu u d.o. *Galoni!*
- 55/ Slika: portret, vel. 69x57 cm, ulje na platnu u d.o.
- 56/ Slika: " vel. 56x69 cm, ulje na platnu u d.o.
- 57/ Slika: " vel. 56x68 cm " " "
- 58/ Slika: Stari Zagreb, Kolorirani bakrorez, Vel. 68x45 cm u d.o. *u.p. bpt*
- 59/ Slika: Crtež dječje glave, Olovka, Vel. 54x64 cm u d.o.
- 60/ Slika: Crnčić: Stari Zagreb, Kolorirani bakrorez, Vel. 65x45 cm u d.o.
- 61/ Slika: Polunaga žena u interieuru, Vel. 55x45 cm, Ulje na platnu u d.o.
- 62/ Slika: Pejzaž, Vel. 45x35 cm, Ulje na platnu u d.o.
- 63/ Ormar, veliki trokrilni bogato intarzirani, XIX. v. *MUO*
- 64/ Slika: Portret žene na diademom na čelu, Vel. 85x63 cm, Ulje na dasci u d.o.
- 65/ Slika: Portret žene, Oval, Vel. 30x41 cm, Pastel, u d.o.
- 66/ Slika: Portret žene s plavom vrpcom u kosi, Vel. 30x41 cm, Pastel u d.o.
- 67/ Slika: Bolestnica, Vel. 81x65 cm, Ulje na platnu u d.o.
- 68/ Slika: Portret muškara s pismom u ruci, Vel. 105x84 cm, Ulje na pl. u d.o.
- 69/ ~~Kanadski bogato intarzirani mjedeni okovani~~
Sekretaire, bogato intarzirani s mjedenim okovima *akademija*
- 70/ Slika: Bogorodica sa svecem, u pozadini pejzaž, Vel. 128x74 cm, Ulje na dasci
- 71/ Mali barokni anđeo, Drvo, Bojadicano. *u.p. bpt, Povijest?*
- 72/ Slika: Likan; Pejzaž, Vel. 40x50 cm, Akvarel u d.o.
- 73/ 3 brončana odljeva helenističkih figura. *u.p. bpt*
- 74/ Mali stolić s dvije noge i tri patent ladice.
- 75/ 2 fotelja i 1 stolić, Oličeni svjetlo zeleno sa crvijećem, Vrlo oštećeno.
- 76/ Kutija za šivaći pribor, Barok, Vrlo oštećena.
- 77/ Slika: Pejzaž, Vel. 24.5x18 cm, Ulje na limu.
- 78/ Staljak za slike /slikarski/, rezbaren, djelomično ukrašen zlat, bojom
- 79/ Kip Madone, Drvo bojadicano, XV. v. ?
- 80/ Sviječnjak zidni od kovanog željeza.
- 81/ 165 raznih knjiga *drvo, knjige*
- 82/ 15 albuma reprodukcija/umjetničkih/Oštećeni. *u.p. bpt?*
- 83/ 2 svjetiljke stajalice, Drvo pozlaćeno i ukrašeno rezbarijama.
- 84/ 1 krevet drveni s intarzijom, Barok.
- 85/ Slika: Krunisanje Bogorodice, Vel. 170x110 cm, Ulje na drvu u d.o.

Završeno i podpisano

ČLANOVI KOMISIJE:

Klobučar Olga
/Klobučar Olga/

Šurina Margareta
/Šurina Margareta/

Gasparini Xenija
/Gasparini Xenija/

Grđanac Vredrat
/Grđanac Vredrat/

DODATAK: Naknadno dopremljene 15. VI. 1945; uz posebne izdatu potvrdu

MUO 83/ jedan barokni stol bogato intarziran, vel. 1e3x80x80 cm

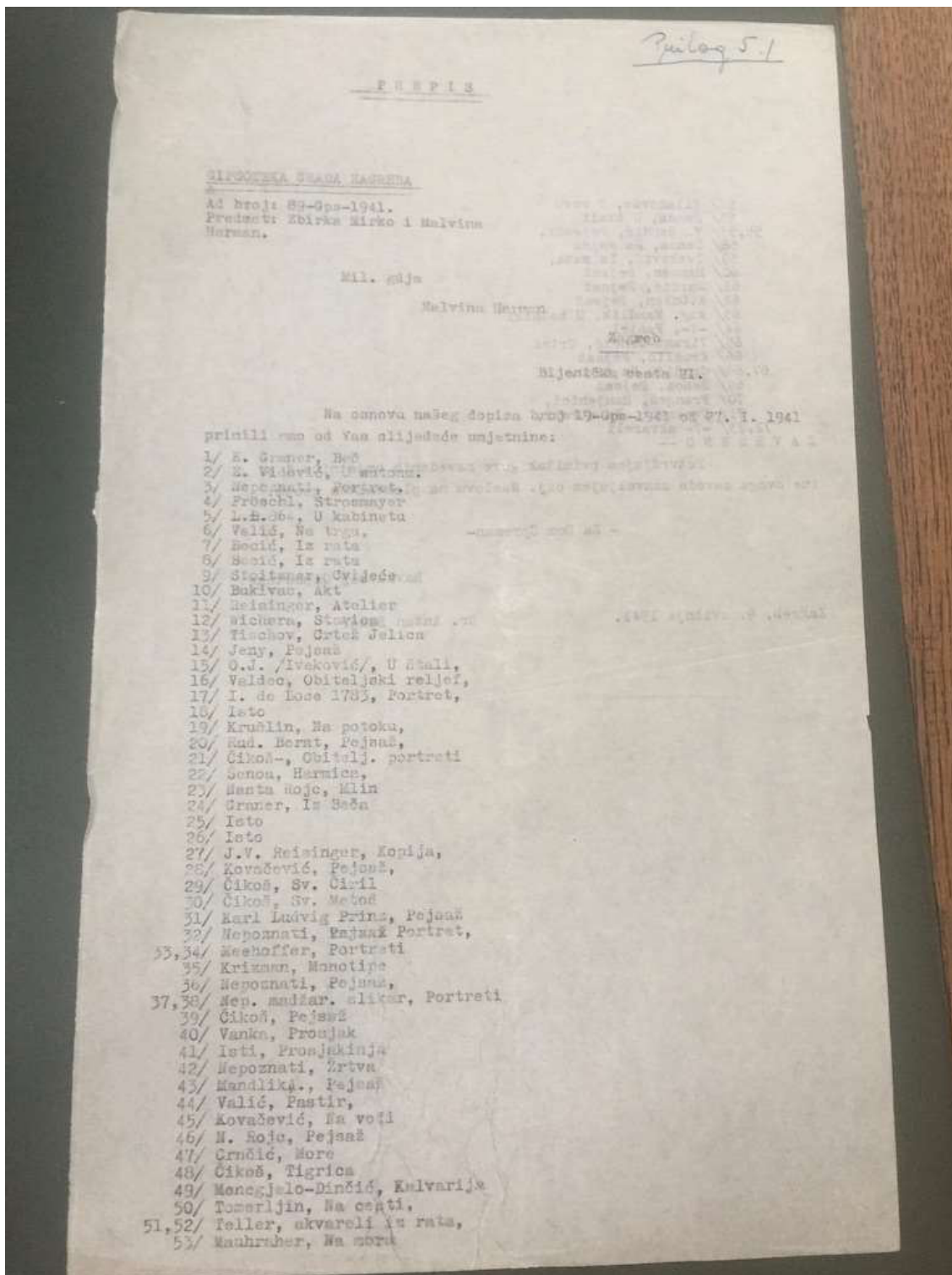
MUO 84/ jedna starinska željezna škrinja/ručni rad/, vel. 7x40x40 cm

Završeno

Članovi komisije:

Grđanac Vredrat

4. Donacija (?) Malvine Hermann, 9. svibnja 1941. (HR-HDA-1076. Ministarstvo državne riznice NDH. Odjel za novčarstvo, državnu imovinu i dugove. Ured za podržavljeni imetak – PONOVA), spis Malvine Herman, kutija 676)

54/ Pilakovac, U rovu
55/ Senoa, U štali
56,57/ V. Rendić, Pejsaži,
58/ Senoa, Na sajmu
59/ Iveković, Iz bata,
60/ Hansen, Pejsaž
61/ Marčić, Pejsaž
62/ K. Onken, Pejsaž
63/ Aug, Mandlik, U bolnici
64/ -?-, Pastel
65/ Virant-Grnčić, Crtež
66/ Krušlin, Pejsaž
67,68/ Grnčić, Na trgu,
69/ Senoa, Pejsaž
70/ Frangeš, Ranjenici,
71/ Iveković, Na straži,
72,73/ -?- akvareli
Z A V R Š E N O --

Potvrđujem primitak gore navedenih umjetnina i u
ime ovoga zavoda zahvaljujem cij. Naslovu na plemenitom gestu.

- Za Dom Spreman-

Ravnatelj Gipsoteke:

Dr. Antun Bauer

Zagreb, 9. svibnja 1941.